

Σημείωμα του εκδότη

Ν. 5090/2024: Προτάσεις δικαιοκρατικής αντιστάθμισης

Ο Ν. 5090/2024 ψηφίστηκε από την Βουλή και το μείζον τμήμα των διατάξεών του θα αρχίσει να ισχύει από την 1.5.2024.

Παρά την οξεία κριτική του σχεδίου νόμου από έγκυρους επιστημονικούς και επαγγελματικούς φορείς, οι βελτιώσεις στο τελικό κείμενο υπήρξαν μάλλον περιθωριακές και δεν μετέβαλαν τον τιμωρητικό και διεκπεραιωτικό χαρακτήρα των παρεμβάσεων στον ΠΚ και στον ΚΠΔ αντιστοίχως.

Οι εφαρμοστές του δικαίου καλούνται πλέον να συμβιώσουν με τους παραμορφωμένους κώδικες και να αναζητήσουν τρόπους άμβλυνσης των αρνητικών συνεπειών της τιμωρητικής τους μετάλλαξης· ιδίως δε, καλούνται να υπερασπιστούν τον σοβαρά απειλούμενο δικαιοκρατικό χαρακτήρα της ποινικής δικαιοδοτικής λειτουργίας. Προς την κατεύθυνση αυτή υποβάλλονται ορισμένες σκέψεις-προτάσεις που ίσως φανούν χρήσιμες.

α. Η επιμέτρηση των ποινών πρέπει να προσαρμοστεί στο νέο άγαν αυστηρό καθεστώς της αναστολής ή μετατροπής

τους. Το γενναιόδωρο πλαίσιο του παλαιού ΠΚ (αναστολή ή μετατροπή σε ποινές έως πέντε έτη) είχε συμβάλει στην δημιουργία ποινικής «φούσκας» που χαρακτηριζόταν από την επιβολή υψηλών ονομαστικών ποινών. Ο νέος ΠΚ του 2019 επιχείρησε τον εξορθολογισμό του συστήματος των ποινών με την κατάργηση της μετατροπής και την περιστολή του ανώτατου ορίου της αναστολής στα τρία έτη. Ήδη με τον Ν. 5090/2024 το όριο αυτό μειώθηκε δραματικά στο ένα έτος πριν καν δοκιμαστούν επαρκώς στην πράξη οι ρυθμίσεις του νέου ΠΚ. Εκ παραλλήλου, επανήλθε ο εγχώριος εμπνεύσεως προβληματικός θεσμός της μετατροπής για ποινές έως δύο έτη.

Υπό τα δεδομένα αυτά ενδείκνυται, φρονώ, ο ανάλογος «αποπληθωρισμός» των επιβαλλόμενων ποινών, ώστε να αποφευχθεί ο άλλως απειλούμενος άνευ διακρίσεως εγκλεισμός στην φυλακή όσων καταδικάζονται για αδικήματα μικρής ή μεσαίας βαρύτητας.

Συνέχεια στη σελ. 2

Σε αυτό το τεύχος

3 Επικαιρότητα – ν. 5090/2024

- Ο σχηματισμός συνολικής ποινής φυλάκισης άνω των δύο ετών στις περιπτώσεις των άρθρων 80Α ΠΚ (μετατροπής σε χρηματική) και 104Α (μετατροπής σε κοινωφελή εργασία) - Π. Τσιρίδης
- Ν. 5090/2024: Το ποινικό δίκαιο στη ζώνη του λευκόφωτος - Α. Τζαννετής
- Η «διευκόλυνση» και η «διεύρυνση» του εγκλεισμού με το Ν 5090/2024 - Κ. Κοσμάτος
- Το άρθρο 215 παρ. 5 ΚΠΔ (ανάγνωση καταθέσεων αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων) και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας (άρθρο 6 παρ. 3 δ' ΕΣΔΑ) - Α. Διονυσοπούλου
- Το νέο πεδίο των ελαφρυντικών περιστάσεων: Από τον σύννομο στον έντιμο βίο σε μια πορεία δικαιοκρατικής οπισθοδρόμησης - Δ. Ζαγγανάς

- Επικίνδυνη οδήγηση: Δογματικές και δικαιοκρατικές αντιρρήσεις εξ αφορμής της προσθήκης του στοιχείου ε) στην παρ. 1 του άρθρου 290α ΠΚ - Η. Σπυρόπουλος

13 Νομολογία

- Παραβίαση δικαιωμάτων υπόπτου – Ακυρότητα προδικασίας – Συμβούλιο Πλμ/κών Αθηνών 1815/2023 - Β. Αρβανίτης
- Σχόλιο σε ΑΠ 768/2023 (Ε' Τμήμα) - Γ. Παπουτσιδάκης

17 Ποινική νομολογία ΕΔΔΑ

- Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Νοεμβρίου 2023 - Μαρτίου 2024 - Επιμέλεια: Β. Χειροδάρης

β. Μετά την εισαγωγή του νΠΚ παρατηρήθηκε κάποια διστακτικότητα των δικαστηρίων στην αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων, ιδίως αυτής του πρότερου σύννομου βίου. Στο φαινόμενο αυτό συνέβαλε, πιθανόν, η υπό τον νΠΚ διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 84 παρ. 2α σε συνδυασμό με την αποκλιμάκωση του πλαισίου των ποινών για τις επί μέρους αξιόποινες πράξεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τάσης είναι η -δικαίως επικριθείσα- απόφαση 2/2022 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου.

Με τον Ν. 5090/2024 επανήλθε -άνευ λόγου- η παλαιά διατύπωση του άρθρου 84 παρ. 2α περί «εντίμου» βίου, παράλληλα δε κλιμακώθηκαν τα αρχικά και τα μειωμένα πλαίσια ποινών για πλήθος εγκλημάτων που υπερακοντίζουν και αυτά του παλαιού ΠΚ. Στο εν πολλοίς δρακόντειο νέο περιβάλλον επιβάλλεται η αντιστροφή της τάσης που κατεγράφη μετά την εισαγωγή του νΠΚ. Τα δικαστήρια καλούνται να εφαρμόζουν *pro mitiore* τις διατάξεις για τις ελαφρυντικές περιστάσεις και τους λοιπούς λόγους μείωσης της ποινής ώστε να αντισταθμιστεί η άλλως επερχόμενη τιμωρητική έκρηξη που θα οδηγήσει στην φυλακή πρόσωπα που δεν χρειάζονται «σωφρονισμό» αυτού του είδους.

γ. Ο νομοθέτης διατήρησε στο άρθρο 187 παρ. 6 ΠΚ την αταβιστική τριάδα απαγορεύσεων (αναστολής ή μετατροπής της ποινής και ανασταλτικού αποτελέσματος της έφεσης) επί καταδίκης για το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης εις πείσμα της ομόφωνης επίκρισής της ως αντίθετης προς την διάκριση των εξουσιών, την αξία του ανθρώπου, το τεκμήριο αθωότητας και την αρχή της αναλογικότητας αλλά και της μακρόχρονης αποχής των δικηγόρων. Η αντίθεση της εν λόγω απαγόρευσης στο Σύνταγμα έχει ήδη διακηρυχθεί και νομολογιακά (ΤρΕφΚακΠειρ 393/2022, Αρμ 2022, 1665, με παρατ. Χ. Λαμπάκη). Απόκειται στα δικαστήρια να παγιώσουν την νομολογία αυτήν ώστε η απαγορευτική τριάδα να εξουδετερωθεί στην πράξη.

δ. Η ανεδαφική απαγόρευση των (πέραν των δύο) αναβολών στο άρθρο 349 ΚΠΔ είναι φανερό ότι δεν μπορεί να ισχύσει σε περιπτώσεις ανυπαίτιας αδυναμίας εμφάνισης των διαδίκων ή των συνηγόρων τους (*impossibilium nulla obligatio est*), τυχόν δε ερήμην τους πρόοδος της διαδικασίας θα παραβίαζε το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και το δικαίωμα συνηγόρου (Σ 20, ΕΣΔΑ 6 παρ. 1, 3). Τα δικαστήρια

οφείλουν λοιπόν να αναβάλουν την συζήτηση της υπόθεσης στις περιπτώσεις αυτές μη δεσμευόμενα από την χονδροειδή νομοθετική απαγόρευση.

ε. Η καινοφανής απαλλαγή των αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων από την υποχρέωση εμφάνισης και μαρτυρίας στο ακροατήριο και η υποκατάσταση της διά ζώσης εξέτασής τους από την ανάγνωση των καταθέσεών τους στην προδικασία με την παρ. 5 του άρθρου 215 ΚΠΔ, καθώς και η δυνατότητα διεξαγωγής της έκκλητης δίκης χωρίς κανένα μάρτυρα(!) που παρέχει το άρθρο 500, τελούν σε ευθεία αντίθεση προς το άρθρο 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ και ματαιώνουν τον βασικό σκοπό της ποινικής δίκης, δηλαδή την εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας. Οι εισαγγελικές αρχές και τα δικαστήρια οφείλουν να αποτρέψουν την μετατροπή των δικών σε μια αδιάφορη διεκπεραιωτική διαδικασία εξ εγγράφων και να διαφυλάξουν τον δίκαιο χαρακτήρα τους επιμένοντας στην κλήτευση στο ακροατήριο όλων των ουσιωδών μαρτύρων.

στ. Η άμετρη διεύρυνση της απ' ευθείας παραπομπής των κακουργημάτων με το άρθρο 309 ΚΠΔ θα οδηγήσει στην αθρόα εισαγωγή των υποθέσεων στο ακροατήριο και στην άνευ προηγουμένου συμφόρηση των δικαστηρίων, εάν δεν αναστραφεί η έως σήμερα κρατούσα οιονεί αυτόματη παραπομπή των υποθέσεων χωρίς προηγούμενο έλεγχο της αποδεικτικής και νομικής βάσης τους, τον οποίον διενεργούν στην κλασική ενδιάμεση διαδικασία τα δικαστικά συμβούλια. Επιβάλλεται γι' αυτό οι εισαγγελείς εφετών και οι πρόεδροι εφετών να ασκούν πραγματικό έλεγχο των δικογραφιών ώστε να αποφεύγεται η άνευ διακρίσεως παραπομπή δικαίων και αδικών στο ακροατήριο. Διαφορετικά, αντί της «επιτάχυνσης» που εξαγγέλθηκε ως σκοπός της υπό συζήτηση ρύθμισης, θα γίνουμε μάρτυρες της πλήρους ασφυξίας των ήδη λίαν βεβαρυμμένων δικαστηρίων κακουργημάτων.

Οι κακοί νόμοι απαιτούν εγρήγορση και τόλμη εκ μέρους των ερμηνευτών και εφαρμοστών τους, οι οποίοι καλούνται να αντισταθμίσουν τις αρνητικές συνέπειές τους. Στο καθήκον αυτό οφείλουν να ανταποκριθούν όλοι όσοι διακονούν την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και σέβονται την υψηλή αποστολή της.

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος
Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Ο σχηματισμός συνολικής ποινής φυλάκισης άνω των δύο ετών στις περιπτώσεις των άρθρων 80^Α ΠΚ (μετατροπής σε χρηματική) και 104^Α (μετατροπής σε κοινωφελή εργασία)

Πολυχρόνης Τσιρίδης

Δικηγόρος Πειραιώς, Δ.Ν., Μέλος ΕΕΠ

Μετά από ένα τρίμηνο εντόνων συζητήσεων, αντιδράσεων και διαβουλεύσεων, στην οποία η Ένωσή μας είχε σημαντική παρουσία και συμμετοχή, οι επεμβάσεις στους Ποινικούς Κώδικες κατέστησαν Νόμος του Κράτους (Ν. 5090/2024) και όλοι πλέον οφείλουμε να προσαρμοστούμε στις νομοθετικές επιλογές που θεσπίστηκαν.

Το νέο σύστημα ποινών ακολουθεί το εξής σχήμα:

α) Ποινή φυλάκισης έως ενός έτους, δύναται να ανασταλεί η εκτέλεσή της για διάστημα ενός έως τριών ετών, αν κρίνει το δικαστήριο ότι η εκτέλεση της ποινής δεν είναι αναγκαία για να αποτρέψει τον κατάδικο από την τέλεση νέων αξιολογών πράξεων, αν δεν έχει καταδικαστεί στο παρελθόν αμετάκλητα με μία ή περισσότερες αποφάσεις σε στερητική της ελευθερίας ποινή που δεν υπερβαίνει το ένα (1) έτος (άρθρ. 99 ΠΚ).

“ Τι γίνεται στην περίπτωση συνολικής ποινής υπερβαίνουσας τα δύο έτη, όταν η καθεμία από τις επιμέρους ποινές δεν υπερβαίνει την ποινή φυλάκισης των 2 ετών, η οποία μετατράπηκε σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ή σε χρηματική ποινή αντιστοίχως ”

β) Επί ποινής φυλάκισης έως δύο (2) ετών, αν δεν συντρέχει περίπτωση αναστολής, κατά τα ανωτέρω, η ποινή μετατρέπεται σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει ότι αυτή δεν είναι αρκετή για να αποτρέψει τον δράστη από την τέλεση άλλων εγκλημάτων.

γ) Επί ποινής φυλάκισης έως δύο (2) ετών, αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αναστολής και μετατροπής σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, κατά τα ανωτέρω, η ποινή μετατρέπεται σε χρηματική ποινή (από 10 έως 100 € ημερησίως), εκτός αν το δικαστήριο κρίνει ότι απαιτείται η πραγματική

έκτιση της ποινής εν όλω ή εν μέρει για να αποτραπεί ο δράστης από την τέλεση νέων αξιολογών πράξεων.

δ) Ποινή φυλάκισης που υπερβαίνει τα δύο έτη εκτίεται πραγματικά (εν όλω ή εν μέρει) κατά τις επιμέρους διακρίσεις που καταγράφονται στο άρθρ. 80^Α ΠΚ)

Ένα από τα ζητήματα που θα κληθούν τα δικαστήρια να αντιμετωπίσουν από την 1/5/2024, οπότε ενεργοποιείται το νέο σύστημα ποινών, με δεδομένη την πραγματική έκτιση (εν όλω ή εν μέρει) των ποινών φυλάκισης άνω των 2 ετών, είναι τι γίνεται στην περίπτωση συνολικής ποινής υπερβαίνουσας τα δύο έτη, όταν η καθεμία από τις επιμέρους ποινές δεν υπερβαίνει την

ποινή φυλάκισης των 2 ετών, η οποία μετατράπηκε σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ή σε χρηματική ποινή αντιστοίχως.

Η αντιμετώπιση του ζητήματος έχει ως ακολούθως:

1. Ως προς το ζήτημα της συρροής πλειόνων ποινών, η βαρύτερη των οποίων είναι η ποινή φυλάκισης 2 ετών που μετετράπη σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, κατ' άρθρ. 104^Α ΠΚ, η καθοριζόμενη συνολική ποινή μετατρέπεται σε παροχή κοινωφελούς εργασίας. Αυτό προβλέπεται ρητά από τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 96^Α ΠΚ, η οποία εξακολουθεί να ισχύει και δεν μεταβλήθηκε, κατά την οποία καθορίζεται συνολική ποινή με την επαύξηση της βαρύτερης από τις συντρέχουσες και καθορίζεται ότι η επαύξηση της κάθε άλλης συντρέχουσας ποινής δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα δεύτερο της κάθε συντρέχουσας ποινής, ούτε η συνολική ποινή να ξεπεράσει τις 800 ώρες κοινωφελούς εργασίας. Περαιτέρω δε, προβλέπεται κατά την παρ. 2 του άρθρ. 96^Α ΠΚ, ότι, επί κατ' ιδέαν συρροής (άρθρ. 94 παρ. 2 ΠΚ), το δικαστήριο επαυξάνει τη βαρύτερη ποινή ελεύθερα όχι πέρα από το ανώτατο όριο του είδους της ποινής.

Επίσης, η διάταξη του άρθρου 104^Α Π.Κ., όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 5090/2024, προβλέπει πλαίσιο της μετατρέπόμενης σε κοινωφελή εργασίας ωρών από 1.200 έως 3.600, το οποίο αντιστοιχεί σε συνολική ποινή που αντιστοιχεί περίπου σε φυλάκιση πέντε ετών, με δεδομένο το ότι μία ημέρα ποινής φυλάκισης αντιστοιχεί σε κοινωφελή εργασία δύο ωρών. Προφανώς αυτό το πλαίσιο αναλογεί σε σχηματισμό συνολικής ποινής που σχηματίζεται με βάση τη μετατροπή ποινών φυλάκισης έως δύο ετών σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, σύμφωνα και με το άρθρο 96^Α Π.Κ.

2. Στην περίπτωση πλειόνων ποινών φυλάκισης, όταν η μεγαλύτερη εξ αυτών είναι η ποινή φυλάκισης των δύο ετών, η οποία μετετράπη σε χρηματική, κατ' άρθρ. 80^Α ΠΚ, η προκύπτουσα συνολική ποινή φυλάκισης μετατρέπεται επίσης σε χρηματική, σύμφωνα με τους όρους της ποινής βάσης, κατά την παρ. 4 του άρθρ. 2 Ν. 1240/1982.

Αυτό ρητά μνημονεύεται στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 5090/2024 (άρθρ. 12). Ο ως άνω ειδικός ποινικός Νόμος, μετά την εισαγωγή του ν. Π.Κ. (Ν 4619/2019) κατέστη ανενεργός, λόγω της κατάργησης του θεσμού της μετατροπής και αναβιώνει με την ενεργοποίησή εκ νέου του θεσμού της μετατροπής της ποινής σε χρηματική από 1/5/2024, με βάση το άρθρ. 80^Α ΠΚ. Η ως άνω διάταξη της παρ. 4 του άρθρ. 2 του Ν. 1240/1982 δεν καταργήθηκε μετά την ισχύ του ν. Π.Κ. (Ν. 4619/2019) με τις μεταβατικές διατάξεις αυτού. Η μεταβατική διάταξη της παρ. 5 του άρθρ. 463 Ν. 4619/2019 αναφέρεται στην κατάργηση των καθοριζόμενων «παρεπομένων ποινών» και «άλλων συνεπειών» που καταργούνται με τον Ν. 4619/2019. Ως καταργηθείσες παρεπόμενες ποινές ή συνέπειες αναφέρονται η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων, η αφαίρεση άδειας οδήγησης κλπ. Η μετατροπή της ποινής φυλάκισης σε χρηματική αποτελούσε – και ήδη αποτελεί – κύρια ποινή και δεν μπορεί να νοηθεί ως «παρεπόμενη ποινή» ή «συνέπεια» που καταργήθηκε με τον Ν. 4619/2019. Τυχόν αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή δεν μπορεί

να υποστηρικθεί. Ούτε είναι νοητή τυχόν ανεπίτρεπτη διασταλτική ερμηνεία της ως άνω μεταβατικής διάταξης, όταν ο ίδιος ο Νομοθέτης καταγράφει στην αιτιολογική έκθεση ότι η μετατροπή της συνολικής ποινής εξακολουθεί να τελεί υπό τους όρους της διάταξης της παρ. 4 του άρθρ. 2 Ν. 1240/82. Άλλωστε, τη διαχρονική ισχύ της ως άνω διάταξης, και μάλιστα ως αυτόνομης και ανεξάρτητης από τις μεταβολές που επέρχονταν διαχρονικά στη βασική διάταξη του άρθρ. 82 ΠΚ, σταθερά αποδεχόταν και η Νομολογία του Αρείου Πάγου, ως ρυθμίζουσα διαφορετικά θέματα και χωρίς να υπάρχει αντίθεση μεταξύ τους.

Ειδικότερα, είχε ήδη παγιωθεί η νομολογία του Ακυρωτικού ως προς το ότι «... η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 4 του Ν. 1240/1982 τροποποιήθηκε μετά την εφαρμογή του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 μόνον ως προς το ύψος της ποινής, η οποία μετατρέπεται (υποχρεωτικά ή δυνητικά) σε χρηματική. Κατά τα λοιπά η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 4 του Ν. 1240/1982 ισχύει και μετά το Ν. 4093/2012, δεδομένου ότι κάθε μία από τις ανωτέρω διατάξεις ρυθμίζει διάφορο θέμα χωρίς να υπάρχει αντίθεση μεταξύ τους και η μία να αποκλείει την άλλη» (Πρβλ. ΑΠ 910/2017, ΑΠ 1605/2002, ΑΠ 578/1993, ΑΠ 264/2021)

Υπό την ως άνω έννοια, δεν μπορεί να τεθεί θέμα κατάργησης της ως άνω διάταξης της παρ. 4 του άρθρ. 2 Ν. 1240/1982, ούτε με το άρθρο 461 ΚΠΔ, αφού αυτή δεν ήταν τροποποιητική του άρθρ. 82 ΠΚ, κατά το ανωτέρω παγίως νομολογηθέντα.

Συνεπώς, επί συρροής πλειόντων πράξεων, για τις οποίες η βαρύτερη είναι η ποινή φυλάκισης 2 ετών που μετετρέπη σε χρηματική, κατ' άρθρ. 80^Α ΠΚ, η καθοριζόμενη συνολική ποινή φυλάκισης, ακόμη και αν συνυπάρχουν και αμετάτρεπτες ποινές, γίνεται σύμφωνα με τους όρους της ποινής – βάσης, κατά τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρ. 2 Ν. 1240/2982.

Επομένως, σε κάθε περίπτωση συρροής ποινών, όπου η ποινή – βάση είναι φυλάκιση 2 ετών που είτε μετετρέπηκε σε παροχή κοινωφελούς εργασίας (άρθρ. 104^Α ΠΚ), είτε σε χρηματική ποινή (άρθρ. 80^Α ΠΚ), η καθοριζόμενη συνολική ποινή ακολουθεί τους όρους της ποινής – βάσης και μετατρέπεται αντίστοιχα σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ή χρηματική. Σε περίπτωση πραγματικής συρροής, η συνολική ποινή ανέρχεται στην ποινή φυλάκισης των 10 ετών, στη δε περίπτωση της κατ' ιδέαν συρροής, η συνολική ποινή φυλάκισης ανέρχεται στην ποινή φυλάκισης των 5 ετών, με εξαίρεση το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, οπότε το δικαστήριο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορεί να επιβάλει συνολική ποινή φυλάκισης 10 ετών. Οι ως άνω συνολικές ποινές θα μετατρέπονται αντιστοίχως σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ή χρηματική ποινή, σύμφωνα με τους όρους της ποινής βάσης των 2 ετών, όταν αυτή αποτελεί τη βαρύτερη από τις λοιπές συνεπιμετρούμενες συρρέουσες ποινές.

Η δυνατότητα αυτή μετατροπής της συνολικής ποινής φυλάκισης άνω των δύο ετών ποινών που δεν υπερβαίνει η καθεμία την ποινή φυλάκισης των δύο ετών που μετατρέπεται σε παροχή κοινωνικής εργασίας ή σε χρηματική, κατά τις διατάξεις των άρθρ. 104^Α και 80^Α ΠΚ αντιστοίχως, παρέχει τη

διέξοδο στον δικαστή να παρακάμψει τις εξοντωτικές ποινές που εισάγει ο Ν. 5090/2024, όταν πρόκειται να επιβληθούν επί υποθέσεων μικρής και μεσαίας βαρύτητας επί πλημμελημάτων ή κακουργημάτων, με συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων και αποτρέψουν τα τραγικά αδιέξοδα που θα προκύψουν από την έκταση βραχυχρόνιων ποινών από παραβατικότητα «καθημερινότητας», λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι τα πάντα έχουν ποινικοποιηθεί, αλλά και επιδέχονται και κακουργηματική αναβάθμιση. Και μάλιστα μετά από μια δεκαπενταετία που δοκιμάστηκε η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών από την οικονομική κρίση, την πανδημία και ήδη την ακρίβεια, χωρίς να μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, η αντιμετώπιση ποινών βραχυχρόνιας φυλάκισης προβάλλει ιδιαίτερα απειλητική και επικίνδυνη.

Ν. 5090/2024: Το ποινικό δίκαιο στη ζώνη του λυκόφωτος

Αριστομένης Β. Τζαννετής

Γεν. Γραμματέας ΕΕΠ, Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Μετά από κυοφορία αρκετών μηνών δημοσιεύθηκε την 23.2.2024 ο Ν. 5090/2024. Τα προσχέδια του νόμου αυτού, τόσο το αρχικό που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση όσο και το τελικό που κατατέθηκε στο Κοινοβούλιο προς ψήφιση, επικρίθηκαν σε ασυνήθιστα υψηλούς τόνους και από διαφορετικές πηγές. Η απουσία νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, η υπερβολική αυστηροποίηση των ποινών, η εμφανής (και συγχρόνως συνολομολογούμενη) επίδραση της τρέχουσας επικαιρότητας στο περιεχόμενο των παρεμβάσεων και η σημαντική αποδυνάμωση των δικονομικών εγγυήσεων αποτελούν τις βασικές αιχμές της επιχειρηματολογίας των πολεμίων του νόμου. Η επίδραση των αντιρρήσεων αυτών στο τελικό περιεχόμενο του ψηφισθέντος νόμου υπήρξε ελάχιστη. Είναι ίσως η πρώτη φορά που αμφισβητήθηκαν με τόση ένταση όχι τόσο οι επί μέρους ρυθμίσεις, αλλά πρωτίστως οι στρατηγικές επιλογές και η γενικότερη φιλοσοφία ενός νομοθετήματος. Ο Ν. 5090/2024 δεν είναι μια από τις πολλοστές τροποποιήσεις («παρεμβάσεις» κατά την τρέχουσα φρασεολογία) του ΠΚ και του ΚΠΔ, αλλά δημιουργεί μια νέα τάξη πραγμάτων στον ευαίσθητο χώρο του ποινικού δικαίου.

Το ποινικό μας σύστημα μετά το Ν. 5090/2024 έχει αποκτήσει μια φυσιογνωμία εντελώς διαφορετική όχι μόνο εκείνης των Κωδίκων του 2019, αλλά ακόμη του προγενέστερου αυτών νομοθετικού καθεστώτος. Οι «νέοι» Κώδικες έχουν ήδη παλιώσει, αφού πριν καν συμπληρώσουν πενταετή βίο έχουν υποστεί τη φθορά αλλεπάλληλων τροποποιήσεων. Όμως η καινοτομία είναι ότι ο Ν. 5090/2024 – σε αντίθεση με τους προηγούμενους τροποποιητικούς νόμους – δεν επεμβαίνει απλώς για να αποκαταστήσει αστοχίες ή δυσλειτουργίες, αλλά αναθεωρεί την ίδια την ιδεολογικοπολιτική βάση των Κωδίκων του

2019. Οι τελευταίοι ανήκουν πλέον οριστικά παρελθόν, αφού έχουν ήδη αντικατασταθεί από τους γενετικά μεταλλαγμένους Κώδικες του 2024. Από την αντιμεταρρυθμιστική επέλαση του Ν. 5090/2024 διασώθηκαν μόνοι οι εισαχθείσες με το Ν. 4620/2019 εναλλακτικές ποινικές διαδικασίες. Οι περισσότερες από αυτές (π.χ. αποχή από την ποινική δίωξη, ποινική συνδιαλλαγή) ελάχιστα αξιοποιούνται, ενώ ο θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης που έχει αρχίσει να αποδίδει στην πράξη, αντί να ενισχυθεί περαιτέρω, χάνει την ελκυστικότητά του με την αύξηση των ανωτάτων ορίων της συμφωνημένης ποινής από τα επτά στα εννέα ή και στα δέκα έτη.

Ο ρεβιζιονισμός του νομοθέτη είναι εμφανής και στους δύο Κώδικες. Στον Ποινικό Κώδικα η αλλαγή του συστήματος ποινών είτε με την ολιστική (ακόμη και επί ελαφρυντικών περιπτώσεων) επαύξηση των ορίων ποινής είτε με την επαναφορά παλαιάς κοπής τρόπων έκτισης (μετατροπή της ποινής) εμπνέεται από παρωχημένες κατασταλτικές αντιλήψεις και εκφράζει μια αδικαιολόγητη δυσπιστία ως προς την ικανότητα του δικαστή να διακρίνει πότε είναι αναγκαία η πραγματική έκτιση της επιβλητέας ποινής. Και αν ακόμη θεωρήσει κανείς ότι κάποιες ρυθμίσεις του νέου ΠΚ ήταν αδικαιολόγητα επιεικείς, εξίσου (αν όχι περισσότερο) προβληματική είναι η μετάτρεψη του νομοθετικού εκκρεμούς στο άλλο άκρο της άκρατης αυστηροποίησης. Αλλά και οι παρεμβάσεις στον ΚΠΔ, όπως η ανατροπή του ισοζυγίου της αρμοδιότητας των ποινικών δικαστηρίων προς όφελος των μονομελών δικαστικών σχηματισμών, η διεύρυνση της

“ Ο Ν. 5090/2024 σηματοδοτεί την αρχή του τέλους του φιλελεύθερου ποινικού δικαίου και δίνει ισχυρή ώθηση στον αναδυόμενο τιμωρητικό λαϊκισμό ”

απευθείας παραπομπής των κακουργημάτων και η σημαντική υποβάθμιση των προδιαγραφών της δευτεροβάθμιας εκδίκασης των κακουργημάτων (αύξηση ορίων εκκλητού, υποχώρηση της υποχρέωσης κλήτευσης ουσιαστών μαρτύρων και κυρίως κατάργηση Πενταμελών Εφετείων) εκπέμπουν το αναχρονιστικό μήνυμα ότι οι δικονομικές εγγυήσεις αποτελούν εμπόδιο στην απονομή του δικαίου και ευνοούν αδικαιολόγητα τον κατηγορούμενο. Τα προτάγματα του Ν. 5090/2024, όπως αυτά καταγράφονται στο άρθρο 2 του νόμου (ενίσχυση της εγκληματοπροληπτικής λειτουργίας της ποινής αφενός και αποτελεσματικότερη/αμεσότερη διεξαγωγή της ποινικής δίκης αφετέρου), είναι αντιφατικά και δικαιοπολιτικώς μη αποδεκτά. Η αυστηροποίηση των ποινών θα έπρεπε να αντιρροπείται με αυξημένες δικονομικές εγγυήσεις και όχι να προωθείται με διεκπεραιωτικές διαδικασίες.

Ο Ν. 5090/2024 σηματοδοτεί την αρχή του τέλους του φιλελεύθερου ποινικού δικαίου και δίνει ισχυρή ώθηση στον αναδυόμενο τιμωρητικό λαϊκισμό, που παρερμηνεύει ως στιμωρησία κάθε καταδίκη που δεν συνδυάζεται με εγκλεισμό στη φυλακή. Οι δημοσκοπικές επιβραβεύσεις, οι οποίες κατά κόρον επιστρατεύθηκαν ως νομιμοποιητικές της αλλαγής παραδείγματος της ποινικής νομοθεσίας μας, είναι εν πολλοίς ψευδεπίγραφες και όχι κατ' ανάγκην αξιόπιστες. Η επιδοκίμασία

ή αποδοκίμασία του δόγματος «μεγαλύτερη διάρκεια και πραγματική έκτιση της ποινής» από μη νομικούς προκαθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο υποβολής του ερωτήματος. Η καταφατική απάντηση στο ερώτημα αν θα πρέπει να τιμωρείται αυστηρά μια κακουργηματική πράξη που τελείται από τρίτον, αλλάζει πρόσημο αν κάποιος ερωτηθεί αν επιθυμεί να εγκλεισθεί στη φυλακή για ένα μεσαίας βαρύτητας πλημμέλημα με δράστη τον ίδιο. Μακρόθεσμα (και ίσως πολύ συντομότερα του αναμενομένου) η πρόσκαιρη αποδοχή των νέων ρυθμίσεων θα μετατραπεί σε κατακραυγή, όταν θα αναφανούν οι επιπτώσεις από την πρακτική διαχείριση και το εύρος των αποδεκτών του νέου ποινολογίου και κυρίως από τη διάψευση της προσδοκίας για μείωση της εγκληματικότητας. Ήδη στις λίγες ημέρες ζωής του νέου νόμου στην τρέχουσα ποινική ειδησεογραφία το ρεπερτόριο της εγκληματικότητας δεν εμφανίζει μειωμένους ποσοτικούς ή ποιοτικούς δείκτες σε σύγκριση με το παρελθόν.

Περαιτέρω ο Ν. 5090/2024 στιγματίστηκε από το γεγονός ότι δημιούργησε ένα περιβάλλον πρωτόγνωρης αντιπαλότητας μεταξύ της φορέων της νομοθετικής πρωτοβουλίας και των εμπλεκόμενων στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης (δικηγόρων, δικαστών, αλλά και εκπροσώπων της νομικής επιστήμης). Η πλήρης απουσία των τελευταίων από τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία είναι το έλασσον. Το μείζον είναι η προσπάθεια απαξίωσης του επιστημονικού (αντι)λόγου με τη μομφή ότι οι διαφωνούντες ενεργούν ιδιοτελώς, προσπαίζονται τα συμφέροντα των εγκληματιών και αδιαφορούν για τα θύματα. Η μισαλλόδοξη αποκλήρυξη και ο εξοστρακισμός της επιστήμης από το νομοθετικό γίγνεσθαι εισάγει νέα ήθη και ήδη αντανακλάται στην ποιότητα αρκετών διατάξεων του συγκεκριμένου νομοθετικού προϊόντος.

Όμως το πλέον ανησυχητικό είναι ότι οι συντεταγμένες του Ν. 5090/2024 απομακρύνονται αισθητά από τα υπερεθνικά δικαιοκρατικά πρότυπα. Ενώ η πυξίδα όλων σχεδόν των προηγούμενων νομοθετικών πρωτοβουλιών, τουλάχιστον από τις απαρχές του τρέχοντος αιώνα, ήταν στραμμένη προς τη σύγκλιση του εθνικού δικαίου με την ΕΣΔΑ και το ενωσιακό δίκαιο (με αποκορύφωμα τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας του έτους 2019), ο Ν. 5090/2024 βρίθκει δικονομικών διατάξεων, που δεν ανταποκρίνονται στα ερμηνευτικά standards των αρχών της δίκαιης δίκης. Ενδεικτικά: Η κατ' έφεση εκδίκαση των κακουργημάτων αρμοδιότητας του Τριμελούς Εφετείου και πάλι από το Τριμελές Εφετείο με αρχαιότερους δικαστές, ο κανόνας της μη κλήτευσης στο ακροατήριο των αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων (άρθρο 215 ΚΠΔ) καθώς και των ουσιαστών μαρτύρων στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο (άρθρο 500 ΚΠΔ), η νέα διάταξη του άρθρου 238Α ΚΠΔ, η κατάργηση της οίκοθεν υποχρέωσης του δικαστηρίου να ενημερώσει τον κατηγορούμενο για τη διαγραφόμενη μεταβολή της σε βάρος του κατηγορίας (άρθρο 343 παρ. 2 ΚΠΔ) θέτουν σοβαρότατα ζητήματα συμβατότητας με επί μέρους πτυχές του κεκτημένου της δίκαιης ποινικής δίκης. Η εξαγγελόμενη στον τίτλο του νομοθετήματος «ποιοτική αναβάθμιση» της ποινικής δίκης αποτελεί ευφημισμό που συγκαλύπτει τη ζοφερή πραγματικότητα ότι η

ποινική δίκη, όπως αυτή διασκευάστηκε στην παρτιτούρα του Ν. 5090/2024 εμφανίζει σοβαρότατα δικαιολογικά ελλείματα. Δυστυχώς ο δείκτης του ρολογιού γύρισε πίσω σε εποχές που οι λέξεις ΕΣΔΑ και δίκαιη δίκη ήταν άγνωστες στο ελληνικό νομικό λεξιλόγιο. Η ενθρόνιση του θύματος στο επίκεντρο της ποινικής δίκης ανταποκρίνεται μεν στις παρορμήσεις της κοινής γνώμης, η οποία θα ήταν ίσως ικανοποιημένη ακόμη και με καταδίκες χωρίς δίκες, πλην όμως διαβρώνει επικίνδυνα τα δικαιολογικά θεμέλια του ποινικού μας συστήματος. Ο κίνδυνος να κριθεί αντίθετη στην ΕΣΔΑ όχι απλώς η εφαρμογή, αλλά το ίδιο το περιεχόμενο των δικονομικών διατάξεων του Ν. 5090/2024 είναι ορατός και είτε δεν έχει συνειδητοποιηθεί επαρκώς από τους συντάκτες του νόμου είτε αγνοήθηκε ενσυνείδητα για την εξυπηρέτηση πρόσκαιρων σκοπιμοτήτων.

Θα αναρωτηθεί μετά ταύτα κανείς: Θα καταφέρει ο Ν. 5090/2024 να υλοποιήσει τους διακηρυγμένους στόχους του ή θα καταγραφεί στη νομοθετική ιστορία ως ένας από τους πολλούς (και μέχρι σήμερα ανεπιτυχείς) πειραματισμούς του ποινικού νομοθέτη; Η καταφατική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι αβίαστη, αν ληφθεί υπόψη ότι μέχρι σήμερα ο χρόνος ζωής των άπειρων τροποποιήσεων της ποινικής μας νομοθεσίας είναι βραχύτατος, κάτι που οφείλεται πρωτίστως σε δομικές αδυναμίες του ελληνικού ποινικού συστήματος, εξαιτίας των οποίων υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα ακόμη και των ορθών νομοθετικών παρεμβάσεων. Μάλιστα, η προϊστορία διδάσκει ότι οι κακοί νόμοι αυτοκαταργούνται στην πράξη πολύ πριν από τη θεσμική τους εξαφάνιση και αυτό αναμένεται ότι θα συμβεί με το Ν. 5090/2024 τόσο στο

“η προϊστορία διδάσκει ότι οι κακοί νόμοι αυτοκαταργούνται στην πράξη πολύ πριν από τη θεσμική τους εξαφάνιση και αυτό αναμένεται ότι θα συμβεί με το Ν. 5090/2024”

ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό ποινικό δίκαιο. Τα ποινικά δικαστήρια συνήθως αναπτύσσουν αντανάκλαστικά προς την κατεύθυνση του εξορθολογισμού των υπερβολικά αυστηρών ή των αδικαιολόγητα επιεικών ποινικών διατάξεων. Έτσι το αντίδοτο στην αυστηροποίηση των ποινών θα είναι η εκτεταμένη αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων, μέσω των οποίων θα αποτραπούν οι *in concreto* επαχθείς εκτελέσεις ποινών. Εξάλλου, στο παρελθόν αρκετές δικονομικές διατάξεις

(όπως λ.χ. ο περιορισμός του αριθμού των αναβολών) παρέμειναν κενό γράμμα λόγω της αδυναμίας πρακτικής εφαρμογής. Αναμφίβολα η κανονιστική δύναμη του πραγματικού θα διορθώσει σε κάποιο βαθμό τις ανορθογραφίες του Ν. 5090/2024. Εξίσου βέβαιο είναι ότι κάποια στιγμή το λυκαυγές θα διαδεχθεί το λυκόφως στο οποίο εισέρχεται το ποινικό δίκαιο με το Ν. 5090/2024. Αυτό όμως που, πιθανότατα, θα αποδειχθεί ανεπανόρθωτο είναι η οριστική κατεδάφιση των Κωδίκων του 2019 με το Ν. 5090/2024. Προς το παρόν ο νομικός κόσμος της χώρας θρηνεί επί των ερειπίων θυμίζοντας τα λόγια του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη: «Και τι πταίει η γλαυξ, η θρηνούσα επί των ερειπίων; Πταίνουν οι πλάσαντες τα ερείπια».

Η «διευκόλυνση» και η «διεύρυνση» του εγκλεισμού με το Ν 5090/2024

Κώστας Κοσμάτος

Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΔΠΘ

Οι τροποποιήσεις του Ν 5090/2024 στο πεδίο των ποινών «διευκολύνουν» (από άποψη προϋποθέσεων) και «διευρύνουν» (από άποψη χρόνου) τον εγκλεισμό του καταδικασθέν-

“Οι τροποποιήσεις του Ν 5090/2024 στο πεδίο των ποινών «διευκολύνουν» (από άποψη προϋποθέσεων) και «διευρύνουν» (από άποψη χρόνου) τον εγκλεισμό του καταδικασθέντος εντός του σωφρονιστικού καταστήματος”

τος εντός του σωφρονιστικού καταστήματος. Τούτο επιτυγχάνεται με διατάξεις που κινούνται σε δύο (παράλληλες) βασικές κατευθύνσεις που έχουν ως χαρακτηριστικά τους την αύξηση των ανώτατων και των κατώτατων πλαισίων των στερητικών της ελευθερίας ποινών και την αύξηση των προϋποθέσεων για την εφαρμογή θεσμών που αφορούν την ελαστικότητα στο πεδίο της έκτισης της ποινής, όπως είναι η αναστολή εκτέλεσης της ποινής και η υφ' όρον απόλυση.

Στο πλαίσιο αυτό παρατηρούμε ότι επέρχονται οι εξής αλλαγές:

A. Ως προς τα πλαίσια ποινής

α) Η διάρκεια της πρόσκαιρης κάθειρξης αυξάνεται από τα δεκαπέντε στα είκοσι έτη (άρθρο 52 ΠΚ).

β) Αυξάνονται τόσο ως προς το κατώτατο όσο και ως προς το ανώτατο όριο το πλαίσιο της μειωμένης ποινής για εγκλήματα που προβλέπουν ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης (άρθρο 83 ΠΚ) και συγκεκριμένα:

- i.** για εγκλήματα που προβλέπουν ποινή της κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών (αντί δύο) ετών ή κάθειρξη έως δεκατέσσερα (αντί οκτώ) έτη,
- ii.** για εγκλήματα που προβλέπουν ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο (αντί ενός) ετών ή κάθειρξη έως δώδεκα (αντί οκτώ) έτη,
- iii.** για εγκλήματα που προβλέπουν ποινή της κάθειρξης έως δέκα έτη επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο (αντί ενός) ετών ή κάθειρξη έως έξι (αντί έξι) έτη.

γ) Καταργείται η «διπλή» μείωση της ποινής του άρθρου 85 ΠΚ.

δ) Αυξάνεται το ανώτατο όριο των συνολικών στερητικών της ελευθερίας ποινών σε είκοσι πέντε (αντί είκοσι) έτη στην περίπτωση της πρόσκαιρης κάθειρξης και δέκα (αντί οκτώ) έτη στην περίπτωση της φυλάκισης (άρθρο 94 ΠΚ).

Β. Ως προς την αναστολή εκτέλεσης της ποινής

α) Καταργείται η υποχρεωτικότητα χορήγησης της αναστολής εκτέλεσης που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 99 παρ. 1 ΠΚ για ποινές φυλάκισης έως τα τρία έτη. Αντ' αυτού, προβλέπεται πλέον ότι η αναστολή εκτέλεσης της ποινής -η οποία είναι δυνητική για το δικαστήριο- αποφασίζεται για περιπτώσεις επιβολής ποινής φυλάκισης έως ένα έτος, εφόσον καταδικασθείς δεν έχει στο παρελθόν καταδικαστεί αμετάκλητα με μία ή περισσότερες αποφάσεις σε στερητική της ελευθερίας ποινή άνω του ενός έτους.

Για ποινές φυλάκισης έως τρία έτη, προβλέπεται η αναστολή εκτέλεσης μέρους της ποινής. Έτσι, στην παρ. 5 του άρθρου 99 προβλέπεται ότι το δικαστήριο, εφόσον κρίνει ότι η μετατροπή της ποινής σε χρηματική κατά το άρθρο 80 Α ή σε παροχή κοινωφελούς εργασίας κατά το άρθρο 104 Α δεν είναι εφικτή με βάση το ύψος της ποινής ή δεν θα είναι επαρκής για να αποτρέψει τον καταδικασθέντα από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων και ότι για τον σκοπό αυτόν είναι αναγκαία η έκταση μέρους της στερητικής της ελευθερίας ποινής, μπορεί να διατάξει την πραγματική εκτέλεση του μέρους αυτού, η διάρκεια του οποίου δεν μπορεί να είναι κατώτερη των τριάντα ημερών ούτε ανώτερη των έξι μηνών και την αναστολή εκτέλεσης του υπολοίπου.

β) Η ανάκληση της αναστολής (άρθρο 101 παρ. 2 ΠΚ) διατάσσεται αν κατά τη διάρκειά της καταστεί αμετάκλητη κατάδίκη για οποιοδήποτε (ανεξάρτητα αν είναι δόλου ή αμέλειας, αντί δόλου) έγκλημα που τελέστηκε πριν από τη δημοσίευση της απόφασης για την αναστολή και η ποινή που επιβλήθηκε με μια ή περισσότερες αποφάσεις υπερβαίνει συνολικά το ένα (αντί των τριών) έτος.

Γ. Ως προς την υφ' όρον απόλυση

α) Στην παρ. 6 εδ. β' του άρθρου 105B ΠΚ προστίθενται στις εξαιρέσεις της αυξημένης κράτησης (πλασματικά των 4/5 και πραγματικά των 3/5) τα εγκλήματα του άρθρου 25 του Κώδικα Μετανάστευσης (Ν 5038/2023¹).

β) Στην παρ. 6 του άρθρου 105B ΠΚ προστέθηκε τελευταίο εδάφιο, το οποίο προβλέπει ότι στις περιπτώσεις συνολικής ποινής πρόσκαιρης κάθειρξης για τα εγκλήματα που ανήκουν στον κατάλογο των εξαιρέσεων και επιβλήθηκε ποινή που υπερβαίνει κατά τουλάχιστον δέκα (10) έτη το ανώτατο όριο της συνολικής ποινής κάθειρξης, η υφ' όρον απόλυση μπορεί να χορηγηθεί, εφόσον ο κατάδικος έχει εκτίσει πραγματικά δεκαεπτά (17) έτη.

γ) Εισάγονται νέα, πέραν της διαγωγής του κρατουμένου, στοιχεία για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης που έχουν σχέση με τη διάγνωση της πιθανότητας επανάληψης του εγκλήματος κατά τον χρόνο δοκιμασίας, με κριτήριο το είδος

και τα χαρακτηριστικά του εγκλήματος που τελέστηκε (άρθρο 106 ΠΚ).

δ) Διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της άρσης της απόλυσης, εφόσον αν μέσα στο χρόνο δοκιμασίας, εκείνος που απολύθηκε διαπράξει έγκλημα (όχι μόνο από δόλο, αλλά και από αμέλεια), για το οποίο του επιβλήθηκε αμετακλήτως οποτεδήποτε ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτερη από ένα έτος (άρθρο 108 ΠΚ).

Δ. Βασικές πρακτικές συνέπειες των τροποποιήσεων στη δικαστηριακή πράξη

α) Από τα παραπάνω προκύπτει αβίαστα ότι η αύξηση των ανώτατων και κατώτατων πλαισίων των ποινών θα οδηγήσει στην αύξηση του μέσου όρου των επιβαλλόμενων και εκτιμωμένων ποινών στη χώρα.

β) Περαιτέρω, κάθε ποινή φυλάκισης είναι δυνατόν να οδηγήσει σε πραγματική έκτισή της σε σωφρονιστικό κατάστημα. Έτσι, στο βαθμό που η αναστολή εκτέλεσης της ποινής αποτελεί όχι τον κανόνα, αλλά την εξαίρεση, η μη χορήγηση της αναστολής μπορεί να συντρέξει και για ποινές φυλάκισης έως ένα έτος (πχ εάν ο καταδικασθείς έχει εγγραφή/ές στο ποινικό του μητρώο που υπερβαίνουν ποινή φυλάκισης άνω του ενός έτους).

γ) Για όλες τις περιπτώσεις των κακουργημάτων η καταδικαστική απόφαση δεν μπορεί (εκ του νόμου) να διατάξει την αναστολή εκτέλεσης της ποινής. Οι τροποποιήσεις στη διάταξη του άρθρου 83 ΠΚ για τη μειωμένη ποινή και η κατάργηση της «διπλής» μείωσης της ποινής (άρθρο 85 ΠΚ) σηματοδοτούν τον αποκλεισμό επιβολής μιας ποινής που μπορεί να οδηγήσει στην αναστολή εκτέλεσής της κατά το άρθρο 99 ΠΚ, όπως αυτή διαμορφώνεται με το Ν 5090/2024. Έτσι, σε όλες τις περιπτώσεις των κακουργημάτων, στο μέτρο που η διάταξη του άρθρου 83 ΠΚ προβλέπει ως ελάχιστο όριο (της μειωμένης) ποινής τα δύο έτη στις περιπτώσεις που συντρέχουν λόγοι μείωσης ποινής (ακόμα και στις περιπτώσεις που συντρέχουν πολλαπλοί λόγοι μείωσης ποινής ή αναγνώριση πολλών ελαφρυντικών περιστάσεων στο πρόσωπο του δράστη, κατά τη νέα διατύπωση του άρθρου 85 ΠΚ), είναι ορατός ο εγκλεισμός στη φυλακή του συνόλου των καταδικασθέντων, χωρίς το δικαστήριο να μπορεί να πράξει διαφορετικά. Είναι εμφανές ότι ο νομοθέτης δείχνει ότι δεν εμπιστεύεται την κρίση του «επιεική» (κατά την κρίση του «αυστηρού νομοθέτη») δικαστή και έτσι του «υπαγορεύει» να επιβάλλει στερητική της ελευθερίας ποινή που (πάντοτε) οδηγεί στη φυλακή.

δ) Η νομοθετική επιταγή για (επαν)αξιολόγηση του εγκλήματος αλλάζει ριζικά την φιλοσοφία του θεσμού της υφ' όρον απόλυσης. Και τούτο διότι, η βαρύτητα, η απαξία και η επικινδυνότητα του εγκλήματος, η οποία έχει αξιολογηθεί από το νομοθέτη κατά την απειλή της ποινής και έχει ήδη εκτιμηθεί

“ Η νομοθετική επιταγή για (επαν)αξιολόγηση του εγκλήματος αλλάζει ριζικά την φιλοσοφία του θεσμού της υφ' όρον απόλυσης ”

¹ Κατά το Ν 5090/2024 το εν λόγω νομοθέτημα αναφέρεται στο άρθρο 30 του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (ν. 4251/2014, Α' 80), ο οποίος έχει ήδη αντικατασταθεί από το Ν 5038/2023 (με έναρξη ισχύος την 31-3-2024).

από το δικαστήριο κατά την επιβολή και επιμέτρηση της (δίκαιης και ανάλογης, κατ' άρθρο 79 ΠΚ) ποινής που επιβλήθηκε και δεν είναι δεκτική εκ νέου εκτίμησης στο πεδίο της έκτισης της ποινής, καθώς θα ισοδυναμούσε με απαγορευμένη διπλή αξιολόγηση του ίδιου στοιχείου. Τούτο σηματοδοτεί ότι η δυνατότητα απόλυσης θα διέπεται από το υποκειμενικό στοιχείο κρίσης κάθε συμβουλίου, ακόμα και ουσιαστική αδυναμία για την χορήγηση της υπ' όρον απόλυσης για εγκλήματα με ιδιαί-

τερα μεγάλη απαξία (ή και θεατότητα...). Με τον τρόπο αυτό αναμένεται ότι ο η υπ' όρον απόλυση θα έχει περιορισμένη και όχι γενική εφαρμογή, όπως ο θεσμός επιτάσσει. Περαιτέρω, η διαδικασία της υπό όρον απόλυσης χάνει τον χαρακτήρα και τον προσανατολισμό της και από «προετοιμασία του κρατουμένου για την ομαλή κοινωνικοποίησή του» και καταλήγει σε μια δεύτερη δίκη για το έγκλημα που τελέστηκε και καταδικάστηκε ο κρατούμενος, με σαφώς μη νόμιμο έρεισμα. ●

Το άρθρο 215 παρ. 5 ΚΠΔ (ανάγνωση καταθέσεων αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων) και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας (άρθρο 6 παρ.3 δ' ΕΣΔΑ)

Αθανασία Διονυσοπούλου
Επικ. Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Εισαγωγή

Με τον πρόσφατο ν. 5090/2024 επήλθαν εκτεταμένες τροποποιήσεις στον ΠΚ και στον ΚΠΔ. Μεταξύ άλλων στο άρθρο 215 παρ.5 του ΚΠΔ προβλέφθηκε ότι κατά την εκδίκαση πλημμελημάτων και κακούργημάτων καταρχήν αναγιγνώσκονται στο ακροατήριο οι καταθέσεις των αστυνομικών και άλλων προανακριτικών υπαλλήλων που έχουν ληφθεί στην προδικασία και μάλιστα ότι αυτές οι κατηγορίες μαρτύρων δεν κλητεύονται. Κατ' εξαίρεση, ο εισαγγελέας ή το δικαστήριο μπορούν να τους κλητεύσουν, αν αιτιολογημένα κρίνουν ότι η εξέταση τους με τεχνολογικά μέσα κατ' άρθρο 238 Α ΚΠΔ ή με παρουσία τους στο ακροατήριο είναι αναγκαία για την ασφαλή διάγνωση της κατηγορίας. Αν όμως η πράξη είναι κακούργημα, τα ανωτέρω πρόσωπα κλητεύονται από τον Εισαγγελέα, αν το ζητήσει ο κατηγορούμενος εντός δέκα ημερών από την επίδοση σε αυτόν του κλητηρίου θεσπίσματος ή της κλήσης στο ακροατήριο.

1. Βασικά χαρακτηριστικά της νέας ρύθμισης

Το πρώτο χαρακτηριστικό της νέας ρύθμισης είναι ότι επεκτείνει –πέραν των όσων ήδη προβλέπονταν στο άρθρο 215 παρ. 3 και 4 ΚΠΔ– τις περιπτώσεις που καταθέσεις μαρτύρων (αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων) οι οποίες δόθηκαν στην προδικασία καταρχήν αναγιγνώσκονται στο ακροατήριο, χωρίς ο κατηγορούμενος να έχει την δυνατότητα να τους εξετάσει σε οποιοδήποτε στάδιο. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι το κριτήριο για να κλητευθούν κατ' εξαίρεση αυτοί οι μάρτυρες στο ακροατήριο¹ όταν η πράξη

είναι πλημμέλημα ή κακούργημα είναι η ασφαλής διάγνωση της αλήθειας, χωρίς να γίνεται λόγος για το δικαίωμα του κατηγορουμένου να τους εξετάσει. Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι ότι ο κατηγορούμενος μπορεί να υποβάλλει αίτημα για υποχρεωτική κλήτευση μόνο όταν πρόκειται για κακούργημα και όχι για πλημμέλημα.

2. Η σχέση του άρθρου 215 παρ. 5 ΚΠΔ με το άρθρο 363 ΚΠΔ

Στο άρθρο 363 παρ. 1 ΚΠΔ προβλέπεται ανάγνωση των καταθέσεων μαρτύρων που δόθηκαν στην προδικασία, όταν η εμφάνιση του μάρτυρα είναι αδύνατη ή σε όσες περιπτώσεις

“ Η νέα παρ. 5 του άρθρου 215 ΚΠΔ φαίνεται να αναβιώνει την αντίληψη που επικρατούσε στη νομολογία στο παρελθόν ”

ορίζει ο νόμος. Τέτοια περίπτωση συνιστά και η νέα παρ. 5 του άρθρου 215 ΚΠΔ. Περαιτέρω, στην παρ. 2 του άρθρου 363 ΚΠΔ ορίζεται ότι αν η εμφάνιση του μάρτυρα είναι εφικτή, τότε η κατάθεση του αναγιγνώσκεται μόνο αν συναινεί ρητώς ο κατηγορούμενος. Με δεδομένο ότι η παρ.2 του άρθρου

363 ΚΠΔ αναφέρει τη συναίνεση του κατηγορουμένου ως όρο για την ανάγνωση των καταθέσεων των απολιπομένων μαρτύρων, των οποίων η παρουσία είναι εφικτή στο ακροατήριο, τίθεται το ζήτημα εάν αυτή η πρόβλεψη καταλαμβάνει και τις κατηγορίες μαρτύρων του άρθρου 215 παρ. 5 ΚΠΔ (για τις οποίες δεν συντρέχει πραγματικά περίπτωση «ανέφικτης εμφάνισης»). Εάν τις καταλαμβάνει, τότε η συναίνεση του κατηγορουμένου είναι όρος για την ανάγνωση τους. Συνεπώς αν αυτή ελλείπει, η ανάγνωση τους επιφέρει την ακυρότητα της παρ.1 του άρθρου 363 ΚΠΔ. Εάν όμως δεν τις καταλαμβάνει, διότι η παρουσία των αστυνομικών/προανακριτικών υπαλλήλων γενικώς δεν είναι ανέφικτη, εναπόκειται στο δικαστήριο να κρίνει εάν θα τις αναγνώσει, με κριτήριο την ασφαλή διάγνωση της αλήθειας.

¹ Κατά το Ν 5090/2024 το εν λόγω νομοθέτημα αναφέρεται στο άρθρο 30 του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (ν. 4251/2014, Α' 80), ο οποίος έχει ήδη αντικατασταθεί από το Ν 5038/2023 (με έναρξη ισχύος την 31-3-2024).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται στις βασικές τους γραμμές ορισμένα από τα ζητήματα που θέτει η νέα ρύθμιση σε σχέση με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας και διατυπώνονται ορισμένες ερμηνευτικές προτάσεις.

3. Η νέα ρύθμιση και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας στη νομολογία του ΕΔΔΑ

Το δικαίωμα του άρθρου 6 παρ. 3 δ' ΕΣΔΑ δεν προστατεύεται απόλυτα αλλά υπόκειται σε περιορισμούς που μπορεί να προκύπτουν είτε από την προστασία που παρέχει η Σύμβαση σε άλλα δικαιώματα, όπως η ζωή, η ελευθερία, η ασφάλεια ή στα δικαιώματα του άρθρου 8 ΕΣΔΑ², είτε από αντικειμενικούς λόγους όπως ο θάνατος του μάρτυρα. Η τελική όμως κρίση του ΕΔΔΑ, για το εάν ο υπό κρίση κάθε φορά περιορισμός του δικαιώματος δικαιολογείται ή μη, γίνεται στο πλαίσιο της συνολικής στάθμισης για τον δίκαιο ή μη χαρακτήρα της διαδικασίας. Σε αυτή την στάθμιση εκτιμάται η ύπαρξη σοβαρού λόγου απουσίας του μάρτυρα, η αποδεικτική βαρύτητα της κατάθεσης και η ύπαρξη τυχόν εξισορροπητικών παραγόντων³. Η καταρχήν ανάγνωση των καταθέσεων αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων, εξυπηρετεί την πρόοδο της διαδικασίας και ενδεχομένως λειτουργικές ανάγκες των αντίστοιχων κρατικών υπηρεσιών, που όμως δεν συγκαταλέγονται στους θεμιτούς περιορισμούς του δικαιώματος που αναγνωρίζει το ΕΔΔΑ. Επειδή η παρουσία τους στο ακροατήριο δεν είναι τεχνικά ανέφικτη, το άρθρο 215 παρ.5 ΚΠΔ ουσιαστικά εισάγει ένα πλασματικό «σοβαρό λόγο» για την απουσία τους⁴. Προκύπτει όμως το περαιτέρω ζήτημα εάν απαγορεύεται η ανάγνωση και αυτών των καταθέσεων όταν ο κατηγορούμενος δεν συναινεί. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα εξαρτάται από την απάντηση στο προαναφερθέν ερώτημα εάν η παρ.2 του άρθρου 363 ΚΠΔ καταλαμβάνει και τις περιπτώσεις του άρθρου

215 παρ. 5 ΚΠΔ στο πλαίσιο των οποίων η εμφάνιση είναι τεχνικά εφικτή. Αν τις καταλαμβάνει, τότε το δικαστήριο που θα κρίνει εφικτή την παρουσία του αστυνομικού, θα αναγιγνώσκει την κατάθεσή του μόνο αν συναινεί ο κατηγορούμενος και άρα το δικαίωμα εξέτασης δεν περιορίζεται. Αν δεν τις καταλαμβάνει, τότε το δικαστήριο θα πρέπει να προβεί σε συνολική στάθμιση προκειμένου να κρίνει εάν στη συγκεκριμένη υπόθεση δικαιολογείται αυτός ο περιορισμός του δικαιώματος εξέτασης λαμβάνοντας υπόψη την αποδεικτική βαρύτητα των καταθέσεων και τυχόν εξισορροπητικούς παράγοντες. Συνεπώς η αναφορά του άρθρου 215 παρ.5 ΚΠΔ μόνο στην ασφαλή διάγνωση της αλήθειας δεν αρκεί, διότι δεν λαμβάνει

“Με δεδομένη όμως την πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ για το δικαίωμα εξέτασης, οι ad hoc σταθμίσεις στις οποίες θα προβούν τα δικαστήρια θα κρίνουν τελικά τη δικαιοσύνη της διαδικασίας.”

υπόψη της ότι πρόκειται για περιορισμό του δικαιώματος εξέτασης που ελέγχεται σύμφωνα με τα κριτήρια στάθμισης που έχει διαμορφώσει το ΕΔΔΑ στη νομολογία του.

Ειδικά για τα κακουργήματα μάλιστα, η μη υποβολή αιτήματος κλήτευσης του μάρτυρα από τον κατηγορούμενο δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου παραίτηση από το δικαίωμά του να εξετάσει τους συγκεκριμένους μάρτυρες κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ⁵.

4. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Η νέα παρ. 5 του άρθρου 215 ΚΠΔ φαίνεται να αναβιώνει την αντίληψη που επικρατούσε στη νομολογία στο παρελθόν για τον ρόλο του δικαστηρίου ως οργάνου αναζήτησης της αλήθειας εξοπλισμένου με το κύρος της αμεροληψίας που υποχρεούται στον έλεγχο της αξιοπιστίας των προδικαστικών καταθέσεων, θέτοντας στο περιθώριο της αξιολόγησης δικαιώματα υπεράσπισης όπως το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας⁶. Με δεδομένη όμως την πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ για το δικαίωμα εξέτασης, οι ad hoc σταθμίσεις στις οποίες θα προβούν τα δικαστήρια θα κρίνουν τελικά τη δικαιοσύνη της διαδικασίας. Σε αυτή την κατεύθυνση επιχειρεί να συμβάλει το παρόν σημείωμα. ●

² Doorson κατά Ολλανδίας, 26.03.1996, παρ. 70, Διονυσοπούλου Α., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην εξέταση μαρτύρων κατηγορίας (Νομική Βιβλιοθήκη 2017) 115 επ. βλ. Schatschaschwili κατά Γερμανίας 15.12.2015, Διονυσοπούλου Α., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας – πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ και το άρθρο 363 ΚΠΔ σε Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση (Π.Ν. Σάκκουλας 2020) 585 επ.

³ βλ. Schatschaschwili κατά Γερμανίας, ό.π., Διονυσοπούλου Α., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας – πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ και το άρθρο 363 ΚΠΔ, ό.π., 585 επ.

⁴ Στο παρόν σημείωμα δεν είναι δυνατόν να αναλυθεί η συμφωνία ή μη τέτοιων ρυθμίσεων με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, διότι πρέπει να ιδωθούν στο σύνολο του πλαισίου που διέπει τους περιορισμούς του δικαιώματος στον ΚΠΔ. Για το θέμα αυτό στον προϊούσαντα ΚΠΔ βλ. Διονυσοπούλου, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην εξέταση μαρτύρων κατηγορίας, ό.π.,σελ. 204.

⁵ Thomson κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 15.6.2004 παρ. 43 επ., Nechto κατά Ρωσίας, 24.1.2012 παρ. 104, Gabrielyan κατά Αρμενίας, 10.4.2012 παρ. 38, 85, και, αναλυτικά, Διονυσοπούλου Α., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην εξέταση μαρτύρων κατηγορίας, ό.π., 112 επ.

⁶ Αναλυτικά Διονυσοπούλου, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην εξέταση μαρτύρων κατηγορίας, ό.π., σελ. 174 επ. και για τη σύνδεση αυτής της αντίληψης με το ιεραρχικό μοντέλο οργάνωσης της δικαιοσύνης, Διονυσοπούλου, ό.π., σελ. 185.

Το νέο πεδίο των ελαφρυντικών περιστάσεων: Από τον σύννομο στον έντιμο βίο σε μια πορεία δικαιοκρατικής οπισθοδρόμησης

Δημήτριος Ζαγγανάς
Δικηγόρος Αθηνών, LL.M.

Ως γνωστόν, την 22^α.2.2024 ψηφίστηκε το Νομοσχέδιο υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Έκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», το οποίο – δικαίως – προκάλεσε αναρίθμητες και οξείες αντιδράσεις τόσο απ' τον επιστημονικό χώρο, όσο και από εκείνους που καθημερινά υπηρετούν με αφοσίωση τη Δικαιοσύνη στα ποινικά ακροατήρια. Αντικείμενο του παρόντος δεν θα αποτελέσει, βέβαια, το σύνολο του βριθόντος από πλημμύριες Νομοθετήματος, αλλά οι αφορώσες τις ελαφρυντικές περιστάσεις διατάξεις και, δη, εκείνη του άρ. 84 §2 περ. α' ΠΚ.

Πιο συγκεκριμένα, με το άρ. 16 του Ν. 5090/2024 τροποποιείται εκ νέου η διάταξη του άρ. 84 §2 περ. α' ΠΚ, ούτως ώστε πλέον για την αναγνώριση της εν λόγω ελαφρυντικής περιστασης να μην είναι κρίσιμο μέγεθος η νομιμότητα του πρότερου βίου, αλλά η εντιμότητα αυτού σε επίπεδο ατομικό, οικογενειακό, επαγγελματικό και εν γένει κοινωνικό. Ο Νομοθέτης, λοιπόν, μέσα σε διάστημα μόλις τεσσάρων ετών και επτά μηνών, ήτοι από την ψήφιση του Ποινικού Κώδικα του 2019, πρόλαβε τάχα να διαγνώσει την αποτυχία του κριτηρίου της νομιμότητας του πρότερου βίου να αποτελέσει ελαφρυντικό επιφέρον υποχρεωτικά μειωμένη κατ' άρ. 83 ΠΚ ποινή. Στην αιτιολογική έκθεση, δε, του Ν. 5090/2024 αναφέρονται τα εξής ενδιαφέροντα: «Κρίθηκε δικαιοπολιτικά σκόπιμη η επαναφορά της προϊσχύσασας διάταξης του πρώτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 84

ΠΚ, η οποία απαιτούσε τη θετική αξιολογική κρίση του δικαστή για τη συνολική συμπεριφορά του κατηγορουμένου, προκειμένου να αναγνωσθεί το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου. Και τούτο διότι, η αντικατάσταση από τον πρότερο «σύννομο» βίο, διέυρυνε υποχρεωτικά το εύρος της αναγνώρισής του καθώς το υποκειμενικό αντικαταστάθηκε από αντικειμενικό

“Ήταν απαραίτητη η επαναφορά του κριτηρίου του πρότερου έντιμου – αντί του σύννομου – βίου;”

στοιχείο, τον σύννομο βίο που αποδεικνύεται πρώτιστα από το ποινικό μητρώο. Συνεπώς, πλέον για να μειωθεί η ποινή, πρέπει να αποδειχθεί ο έντιμος ατομικός, οικογενειακός, επαγγελματικός και κοινωνικός βίος, δηλαδή μια θετική και ουσιαστική και όχι μία τυπική και απαθής στάση απέναντι στην κοινωνία».

Προκειμένου, βέβαια, με νηφαλιότητα να προβεί κανείς στην αξιολόγηση της ανωτέρω νέας – όσο νέα μπορεί να χαρακτηριστεί, αφ' ης στιγμής εισήχθη για πρώτη φορά προ εβδομήντα και πλέον ετών – διάταξης, οφείλει να ανατρέξει στον τρόπο,

με τον οποίο ερμηνευόταν από τη Νομολογία μέχρι το 2019 ο πρότερος έντιμος βίος. Ουκ ολίγες φορές τα Δικαστήρια απέρριπταν αυτοτελείς ισχυρισμούς των κατηγορουμένων περί πρότερου έντιμου βίου με την εξής αιτιολογία: «Για να στοιχειοθετηθεί η ελαφρυντική αυτή περίπτωση δεν αρκεί το λευκό ποινικό μητρώο, ούτε η συνήθης ανθρώπινη συμπεριφορά, με την δημιουργία οικογένειας και την άσκηση επαγγέλματος ή εργασίας προς βιοπορισμό, αλλά απαιτείται θετική και επωφελής για την κοινωνία δράση και επωφελής συμπεριφορά σε όλους τους τομείς συμπεριφοράς που ορίζονται στην περίπτωση του εδαφίου α' της παρ. 2 του άρθρ. 84 ΠΚ».¹ Τα προδήλως αξιολογικά στοιχεία, που συνέθεταν την εν λόγω ελαφρυντική περίπτωση, αποτέλεσαν, έτσι, εν πολλοίς την αφορμή για την απόρριψη χορήγησης του σχετικού ελαφρυντικού, το οποίο – όπως θα μπορούσε ευπρόσωπα να υποστηρίξει κανείς – από ένα σημείο κι έπειτα, έπαυσε να απευθύνεται στον μέσο κοινωνό. Βέβαια, παρά ταύτα, δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που τα ελληνικά Δικαστήρια δεν ήταν τόσο αυστηρά και έκριναν ότι συνέτρεχε ο όρος της εντιμότητας του πρότερου βίου, εφ' όσον ο κατηγορούμενος είχε λευκό ποινικό μητρώο, σε συνδυασμό με μια συνήθη και οργανωμένη οικογενειακή, επαγγελματική και εν γένει κοινωνική ζωή.² Ουδενμία αμφιβολία, όμως, χωρεί για το γεγονός ότι το κριτήριο της «εντιμότητας» ή μη του βίου, ως αμιγώς υποκειμενικό, συνιστούσε πρόσφορο έδαφος για έκδοση Αποφάσεων, οι οποίες – κατά το μάλλον ή ήττον – οδηγούσαν σε άνιση μεταχείριση των κατηγορουμένων.

Λογικό επακόλουθο της ως άνω διαμορφωθείσας κατάστασης ήταν η αντικατάστασή του – προκαλούντος ανασφάλεια Δικαίου – κριτηρίου της εντιμότητας του πρότερου βίου από τον όρο της νομιμότητας αυτού. Ο Νομοθέτης, δε, δικαιολογώντας την επίμαχη τροποποίηση, τόνιζε χαρακτηριστικά και αρκούτως πειστικά στην Αιτιολογική Έκθεση που συνόδευε τον νέο Ποινικό Κώδικα: «Αντί του κριτηρίου της προηγούμενης «έντιμης» ζωής τίθεται το ορθολογικότερο της «νόμιμης», ώστε να διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα και η ασφαλής διαπίστωση εκείνου, το οποίο είναι νομικώς κρίσιμο στο κράτος δικαίου, στο οποίο ο ελεύθερος και υπεύθυνος πολίτης οφείλει τούτο μόνο, να συμμορφώνεται στο νόμο. Η εκπλήρωση απροσδιόριστων «ηθικών καθηκόντων» έχει φυσικοδικαϊκό χαρακτήρα, ασυμβίβαστο με τη θετικότητα του ποινικού δικαίου».³

Αδιαμφισβήτητα, ακόμη και κατόπιν της αμέσως προαναφερθείσας νομοθετικής τροποποίησης, εκδόθηκαν Αποφάσεις, οι οποίες εξακολουθούσαν να θέτουν ερμηνευτικά προσκόμματα, απορρίπτοντας την περί ου ο λόγος ελαφρυντική περίπτωση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ως γνωστόν, αποτελεί η εγγίζουσα τα όρια της δικαστικής αυθαιρεσίας ΟΛΑπ 2/2022, η οποία όχι μόνο – contra legem – εξάρτησε τη νομιμότητα του πρότερου

¹ Βλ. ενδ. ΑΠ 131/2008 <https://areiospagos.gr>, ΑΠ 1570/2009 <https://areiospagos.gr>, ΑΠ 1541/2011 <https://areiospagos.gr>, ΑΠ 377/2015 <https://areiospagos.gr>.

² Βλ. ενδ. ΑΠ 609/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 743/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 992/2008 <https://areiospagos.gr>.

³ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>, σελ. 6.

βίου από τη βαρύτητα του ίδιου του εγκλήματος και τις περιστάσεις τέλεσης αυτού, αλλά προέκρινε και το κοινό περί δικαίου αίσθημα ως δήθεν απολύτως κρίσιμο παράγοντα για την αναγνώριση του εν λόγω ελαφρυντικού.⁴ Βέβαια, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει ότι στο μεσοδιάστημα έχουν δημοσιευθεί Αποφάσεις, οι οποίες έχουν αποδώσει με ενάργεια και πληρότητα το περιεχόμενο του επίμαχου ελαφρυντικού, τονίζοντας ότι η σύννομη ζωή αποδεικνύεται κατά κύριο λόγο με την απουσία καταδικαστικών Αποφάσεων, του λευκού ποινικού μητρώου συνιστώντος αναμφίβολα ενός ισχυρού μαχητού τεκμηρίου για την ύπαρξη πρότερου σύννομου βίου, χωρίς τούτο όμως να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για τη σχετική αξιολόγηση, καθώς η νομιμότητα του βίου ταυτίζεται με τον πραγματικό σεβασμό των προστατευόμενων στο κράτος δικαίου ενόμων αγαθών.⁵

Έτσι, όπως καθίσταται ευχερώς αντιληπτό, ακόμη και μετά την τροποποίηση του 2019, η Νομολογία φρόντισε και επανεισήγαγε αξιολογικά κριτήρια για την εξέταση της νομιμότητας του πρότερου βίου, προσδίδοντας, όμως, στο λευκό ποινικό μητρώο βαρύνοντα ρόλο για την αποδοχή ή μη του αντίστοιχου αυτοτελούς ισχυρισμού.⁶

Εν τέλει, υπό το φως των προηγηθέντων συλλογισμών και δεδομένων, δύο ερωτήματα ανακύπτουν αβίαστα: Ήταν απαραίτητη η επαναφορά του κριτηρίου του πρότερου έντιμου – αντί του σύννομου – βίου; Σε κάθε περίπτωση, πόσο θα αλλάξουν σε πρακτικό επίπεδο οι προϋποθέσεις χορήγησης της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρ. 84 §2 περ. α' ΠΚ;

Δεν καταλείπεται αμφιβολία για το γεγονός ότι ουδεμία ερειδόμενη στο ποινικό δόγμα ή συνυφασμένη με τη δικαστηριακή πραγματικότητα ανάγκη υπαγόρευσε την προαναφερθείσα αλλαγή, καθότι αναίτια περιέπλεξε εκ νέου τις συνθήκες, υπό τις οποίες γίνεται αποδεκτό το ως άνω ελαφρυντικό. Αναφορικά με τις άμεσες συνέπειες της προρρηθείσας νομοθετικής τροποποίησης, αξίζει κανείς να παρατηρήσει ότι επαναφέρεται μεν μία δυσμενέστερη διάταξη, η ερμηνεία της οποίας, όμως, οφείλει να εστιάζει στον μόνο τελικό κρίσιμο, για την αναγνώριση του ελαφρυντικού, παράγοντα: Αν το τελεσθέν έγκλημα εμφανίζεται ως μοναδική παραφωνία, επ' ουδενί αναμενόμενη βάσει της έως τότε συμπεριφοράς του δράστη σε επίπεδο ατομικό, οικογενειακό, επαγγελματικό και εν γένει κοινωνικό!⁷

⁴ ΟΛΑΠ 2/2022 <https://areiospagos.gr>* βλ. και κριτική στην Απόφαση από Β. Χειρδάρη, Ο «σύννομος βίος» και η απόφαση 2/2022 της Ολομελείας του ΑΠ. Μια προβληματική ερμηνεία, Nova Criminalia, τεύχος 15, σελ. 3.

⁵ ΑΠ 288/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, βλ. και ΑΠ 550/2021 <https://areiospagos.gr>: «"Σύννομη" είναι η ζωή ενός ατόμου όταν αυτό στη διάρκεια του χρόνου σέβεται τα έννομα αγαθά, συμμορφώνεται με τις επιταγές του νόμου και τις ακολουθεί, ώστε το έγκλημα που έχει τελήσει να εμφανίζεται ως μοναδική παραφωνία, κάτι που κανένας δεν περιμένει από το συγκεκριμένο δράστη».

⁶ Αρ. Χααραλαμπάκης, Η ελαφρυντική περίπτωση του πρότερου σύννομου βίου μετά την ΟΛΑΠ 2/2022, ΠοινΔικ 4/2022, σελ. 513, 515.

⁷ Πρβλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ο σύννομος βίος στο άρθρο 84 ΠΚ, ΠοινΔικ 8-9/2019, 889, 891.

Εν ολίγοις, ο Νομοθέτης, προδήλως ενοκλημένος από την προ τετραετίας αντικατάσταση του υποκειμενικού κριτηρίου του «έντιμου» από τον αντικειμενικό όρο του «σύννομου» βίου, προέβη σε μια περιττή τροποποίηση, η οποία δύναται να εξελιχθεί σε άκρως επικίνδυνη για το κράτος Δικαίου, ιδίως αφ' ης στιγμής δεν εισήχθη αυτοτελώς, αλλά από κοινού με διατάξεις που αφορούν τη μετατροπή, την αναστολή εκτέλεσης των ποινών, καθώς και το νέο πλαίσιο μείωσης αυτών κατ' άρ. 83 ΠΚ. Δυστυχώς, υπό το πρίσμα του επανεισαχθέντος κριτηρίου της εντιμότητας του πρότερου βίου, ανοίγει εκ νέου η «κερκόπορτα» για έκδοση ουσιαστικά αναπιολόγητων Αποφάσεων, οι οποίες όχι μόνο θα προκαλέσουν άνιση μεταχείριση κατηγορουμένων και ανυπόφορη ανασφάλεια Δικαίου, αλλά, πρωτίστως, θα υποκρύπτουν την – κατά τ' άλλα απαγορευμένη – σύνδεση της χορήγησης ή μη του εν θέματι ελαφρυντικού με τη βαρύτητα και τις συνθήκες τέλεσης της ίδιας της εγκληματικής πράξης, για την οποία ήδη θα έχει κηρυχθεί ένοχος ο εκάστοτε κατηγορούμενος!

Επικίνδυνη οδήγηση: Δογματικές και δικαιοκρατικές αντιρρήσεις εξ αφορμής της προσθήκης του στοιχείου ε) στην παρ. 1 του άρθρου 290^ο ΠΚ

Ηλίας Σπυρόπουλος
Δικηγόρος, Δ.Ν.

Δια του άρθρου 45 Ν. 5090/2024 τροποποιείται η παρ. 1 του άρθρου 290^ο ΠΚ και συμπεριλαμβάνεται η παραβίαση ερυθρού σηματοδότη στις περιπτώσεις επικίνδυνης οδήγησης. Η εν λόγω προσθήκη οδηγεί στην διαμόρφωση των εξής πέντε νομοτυπικών μορφών:

«Όποιος κατά τη συγκοινωνία στους δρόμους ή στις πλατείες: [...]

ε) παραβιάζει ερυθρό σηματοδότη, τιμωρείται, αν δεν προβλέπονται βαρύτερες κυρώσεις σε άλλες διατάξεις:

αα) με φυλάκιση έως τρία (3) έτη, αν από την πράξη μπορεί να προκύψει κοινός κίνδυνος σε ξένα πράγματα,

ββ) με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, αν από την πράξη μπορεί να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο,

γγ) με κάθειρξη έως δέκα (10) έτη, αν η πράξη είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη ή προκάλεσε σημαντική βλάβη σε κοινωφελείς εγκαταστάσεις,

δδ) με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών, αν η πράξη είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο άλλου.

Αν προκλήθηκε ο θάνατος μεγάλου αριθμού ανθρώπων, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ισόβια κάθειρξη.»

Η περίπτωση του ερυθρού σηματοδότη της περίπτωσης ε' έρχεται να προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες περιπτώσεις επικίνδυνης οδήγησης των στοιχείων α' έως δ' που τυποποιήθηκαν

αυτοτελώς στο άρθρο 290^ο Ν. 4619/2019¹ η επικινδυνότητα των οποίων έγκειται αφενός στην κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο οδηγός του οχήματος (υπό την επήρεια οινοπνεύματος ή ναρκωτικών ουσιών ή σε σωματική ή πνευματική εξάντληση) ή το ίδιο το όχημα (τεχνικά ανασφαλές ή με ανασφαλή τρόπο φορτωμένο) και αφετέρου στον τρόπο με τον οποίο ο υπαίτιος οδηγεί (καθ' υπέρβαση κατά πολύ του ορίου ταχύτητας, με ελιγμούς, αντίστροφα στο ρεύμα σε δρόμους ταχείας κυκλοφορίας, ανάγεια στη Λ.Ε.Α., συμμετέχοντας σε αυτοσχέδιους αγώνες). Οι επιμέρους ανωτέρω νομοτυπικές μορφές αποτελούν στην πραγματικότητα νομολογιακή εξειδίκευση του όρου «διατάραξη της ασφάλειας της συγκοινωνίας²», όπως αυτός αποτυπωνόταν στο άρθρο 290 του παλαιού ΠΚ το οποίο μετεξελίχθηκε στο άρθρο 290^ο του νέου ΠΚ.

Στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 5090/2024 επισημαίνεται ότι η προσθήκη της παραβίασης ερυθρού σηματοδότη στις περιπτώσεις επικίνδυνης οδήγησης κρίθηκε σκόπιμη γιατί συνιστά συχνότατα αιτία πρόκλησης ακόμα και θανατηφόρων τροχαίων δυστυχημάτων, και ως συμπεριφορά κατά την οδήγηση

οχήματος είναι απολύτως αξιόμηπη, μη κοινωνικά αποδεκτή και ιδιαίτερα επικίνδυνη, ενέχοντας χαρακτηριστικά ακραίας περιφρόνησης των κανόνων οδικής κυκλοφορίας και της νομιμότητας, μέχρι και συνειδητής αποδοχής του ενδεχομένου προσβολής της ασφάλειας λοιπών χρηστών της οδού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση το άρθρο 6 Κ.Ο.Κ. η παραβίαση ερυθρού σηματοδότη επισύρει διοικητικό πρόστιμο επτακοσίων ευρώ και αφαίρεση επιτόπου της άδειας ικανότητας οδηγού για εξήντα ημέρες.

Από την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4619/2019³ προκύπτει οι περιγραφόμενες στο άρθρο 290^ο ΠΚ παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. όταν συνδυάζονται με

περαιτέρω αποτέλεσμα από αμέλεια του δράστη, ήτοι στις περιπτώσεις γγ' και δδ' της παρ. 1, τυποποιούν εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα. Τούτο έχει υποστηριχθεί, άλλωστε, και στην επιστήμη⁴, ενώ προκύπτει και εμμέσως και από το ύψος των απειλούμενων ποινών. Τίθεται, ωστόσο, το ερώτημα: Έχουμε πράγματι να κάνουμε με εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα;

Δικαιολογητική βάση για την τυποποίηση ενός εκ του αποτελέσματος διακρινόμενου εγκλήματος αλλά και της «δρακόντειας» ποινής που αυτό συνεφέλκει είναι η ύπαρξη ενός βασικού εγκλήματος που τελείται με δόλο το οποίο αποτελεί εγγενώς επικίνδυνη πράξη κατά κανόνα ικανή να μετουσιωθεί σε ένα βαρύτερο αποτέλεσμα⁵. Όταν, λοιπόν, επέλθει το βαρύτερο αποτέλεσμα, ως πραγμάτωση του κινδύνου που έθεσε το βασικό, δικαιολογείται η βαρύτερη ποινική μεταχείριση του δράστη, ακόμη κι αν για το περαιτέρω αποτέλεσμα έχει επιδείξει αμέλεια.

Επομένως, η παραβίαση του ερυθρού σηματοδότη δε μπορεί να συνθέσει εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα, ακόμη κι αν οδήγησε απιωδώς σε βαριά σωματική βλάβη ή θάνατο, διότι ο δράστης δεν τελεί βασικό εκ δόλου έγκλημα. Παραβιάζει, απλώς, έναν εξωποινικό κανόνα δικαίου που θέτει το μέτρο επιμελείας και τυποποιείται σε τυπικό νόμο, ήτοι τον Κ.Ο.Κ. Στην πραγματικότητα «βαπτίζεται» εν προκειμένω η εν γνώσει (ή απλή αποδοχή) παραβίαση του καθήκοντος επιμελείας «βασικό αδίκημα», χωρίς, ωστόσο, αυτό να τυποποιείται ως τέτοιο⁶.

Ανεξαρτήτως των προθέσεων του νομοθέτη και δεδομένης της προπεριγραφείσας μείζονος δογματικής ασυνέπειας, στο άρθρο 290^ο ΠΚ δεν τυποποιούνται εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα αλλά εγκλήματα συμπεριφοράς (περιπτώσεις αα' και ββ') και εγκλήματα αποτελέσματος (περιπτώσεις γγ' και δδ'). Το παράδοξο, μάλιστα, ως προς τα τελευταία, είναι ότι η περίπτωση γγ' αποτελεί στην πραγματικότητα μια ειδική περίπτωση βαριάς σωματικής βλάβης για την οποία προβλέπεται βαρύτερο πλαίσιο ποινής σε σχέση με εκείνο του άρθρου 310 ΠΚ, ενώ στην περίπτωση δδ' τυποποιείται εν τοις πράγμασι μια προνομιούχος παραλλαγή ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως!

Γέραν της δογματικής αντίρρησης η προσθήκη του ερυθρού σηματοδότη δημιουργεί και δικαιοκρατικού χαρακτήρα ενστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρεί κανείς ότι οι νομοτυπικές μορφές που τυποποιούνται στα στοιχεία α' έως δ' της παρ. 1 περιγράφουν επικίνδυνους τρόπους οδήγησης οι οποίοι έχουν μεταξύ τους ως συνδετικό στοιχείο και κοινό γνώρισμα το εξής: Χρονική διάρκεια. Εν αντιθέσει, η παραβίαση του ερυθρού σηματοδότη παράγει στιγμιαίο κίνδυνο. Με άλλα λόγια, η συνέχιση της οδήγησης δεν επιτείνει τον κίνδυνο, όπως συμβαίνει στις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Στην παρατήρηση αυτή εύλογα θα αντιτείνει κανείς ότι ναι μεν πρόκειται για στιγμιαία παραβίαση του κανόνα η οποία,

¹ Οι περιπτώσεις γ' και δ' προστέθηκαν με το άρθρο 66 Ν. 5039/2023.

² Βλ. ΑΠ 17/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 225/2016 ΤΝΠ QUALEX, ΑΠ 1309/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 934/2004 ΠοινΧρ 2005, 429, ΣυμβΑΠ 2313/2004 ΠοινΧρ 2005, 796.

³ ΑπΕκθ Ν. 4619/2019, σελ. 58.

⁴ Επί παραδείγματι *Τσιακουμάκη*, εις: Αριστοτέλη Χαλαραμπάκη - Ο νέος Ποινικός Κώδικας, 2021, σελ. 2028.

⁵ Μυλωνόπουλος, ΠΔ ΓΜ, 2020, σελ. 350 επ.

⁶ Βλ. και την εισήγηση Δημάκη στο πλαίσιο του 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΕΠΔ (προσπελάσιμο υπό <https://www.youtube.com/watch?v=u0k3YSZy4ho&t=3156s>) όπου σε συνάφεια με την προβληματική του άρθρου 29 του νέου ΠΚ αναφέρει εύστοχα ότι είναι εντελώς διαφορετικό ένα θανατηφόρο αποτέλεσμα που επέρχεται συνεπεία γρονθοκοπήματος σε σχέση με εκείνο που οφείλεται στην παραβίαση του ερυθρού σηματοδότη.

ωστόσο, παράγει έναν ιδιαίτερος υψηλό στιγμιαίο κίνδυνο. Η δικαιοκρατικού χαρακτήρα ένσταση, όμως, δεν έχει να κάνει με την ένταση του κινδύνου αλλά με την διάρκεια αυτού, διότι το «στιγμιαίο» της παραβίασης του ερυθρού σηματοδότη συνδέεται άρρηκτα με μια σημαντική πρακτική συνέπεια. Από τον συνδυασμό των άρθρων 289 και 298 ΠΚ προκύπτει, αναλόγως με την περίπτωση, δυννητική ή υποχρεωτική δικαστική άφεση από την ποινή, εάν ο υπαίτιος επιδείξει έμπρακτη μετάνοια, ήτοι με τη θέλησή του αποτρέψει την εξέλιξη του κινδύνου ή με τη γρήγορη αναγγελία του προς τις αρχές δώσει αφορμή για την αποτροπή του. Αυτό θα συμβεί για παράδειγμα, όταν ο υπαίτιος οδηγεί υπό την επήρεια αλκοόλ και διακόψει την πορεία του σε ασφαλές σημείο για να ζητήσει βοήθεια. Την δυνατότητα αυτή εξάλειψης του αξιοποίνου αποστέρει εν τοις πράγμασι ο νομοθέτης από τον υπαίτιο της παραβίασης ερυθρού σηματοδότη θέτοντάς τον σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με υπαίτιους συναφών – τουλαχιστόν κατά το σκεπτικό του νομοθέτη – πράξεων επικίνδυνης οδήγησης.

Τέλος, η προσθήκη του στοιχείου ε' δημιουργεί κι ένα ζήτημα δικαιοκρατικού-νομοτεχνικού χαρακτήρα, δεδομένου ότι ενισχύει έτι περαιτέρω την περιπτώσιολογικού χαρακτήρα νομοθέτηση. Από νομοτεχνικής σκοπιάς οι ποινικές διατάξεις οφείλουν να είναι αφηρημένες, στα όρια, βεβαίως, που θέτει η αρχή της νομιμότητας⁷. Όπως αναφέρει και το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας σε σειρά αποφάσεων, ο ποινικός νομοθέτης πρέπει να μπορεί να αποδώσει το «πολυεπίπεδον» της ζωής χωρίς να καταφεύγει σε ανελαστικές περιπτώσιολογικές διατάξεις που επιτείνουν την ανασφάλεια δικαίου⁸.

Η περιπτώσιολογικού χαρακτήρα νομοθέτηση οδηγεί, επιπλέον, και στο παράδοξο να διερωτάται κανείς ευλόγως, γιατί να μην συμπεριληφθούν στην περιπτώσιολογία του άρθρου 290^ο ΠΚ και οι λοιπές παραβάσεις του άρθρου 6 Κ.Ο.Κ. οι οποίες επισύρουν ίδιες διοικητικές κυρώσεις και περιγράφουν παρόμοιας επικινδυνότητας πράξεις.

Δεδομένων των δογματικών, δικαιοκρατικών και νομοτεχνικών αντιρρήσεων που αναπτύχθηκαν ανωτέρω καθώς και του ήδη υπάρχοντος ποινικοδικαϊκού οπλοστασίου συμπεραίνει κανείς αφενός ότι η προσθήκη του στοιχείου ε' στην παρ. 1 του άρθρου 290^ο ΠΚ δεν ήταν αναγκαία και προεξοφλεί με σχετική ασφάλεια αφετέρου ότι η εν λόγω διάταξη θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από όσα τελικά θα λύσει.

Δεδομένων των δογματικών, δικαιοκρατικών και νομοτεχνικών αντιρρήσεων που αναπτύχθηκαν ανωτέρω καθώς και του ήδη υπάρχοντος ποινικοδικαϊκού οπλοστασίου συμπεραίνει κανείς αφενός ότι η προσθήκη του στοιχείου ε' στην παρ. 1 του άρθρου 290^ο ΠΚ δεν ήταν αναγκαία και προεξοφλεί με σχετική ασφάλεια αφετέρου ότι η εν λόγω διάταξη θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από όσα τελικά θα λύσει.

Παραβίαση δικαιωμάτων υπόπτου – Ακυρότητα προδικασίας – Συμβούλιο Πλμ/κών Αθηνών 1815/2023

Βασίλειος Χ. Αρβανίτης

Δικηγόρος LL.M., μέλος ΔΣ της ΕΕΠ

Η ιδιότητα του υπόπτου και τα υπερασπιστικά δικαιώματα αυτού στο πλαίσιο διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης καθιερώνονται στο άρθρο 244 παρ. 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης, μεταξύ των οποίων είναι και η κλήτευσή του προς παροχή εξηγήσεων, συνεπάγεται την απόλυτη ακυρότητα της προδικασίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 171 παρ.1 περ. δ' ΚΠΔ (λόγω της παραβίασης των διατάξεων που καθορίζουν την υπεράσπιση και την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται εκ του νόμου), αλλά και κατ' άρθρο 171 παρ.1 β' ΚΠΔ (ενόψει της παραβίασης των διατάξεων που αφορούν στην άσκηση της ποινικής δίωξης)¹.

Ουσιώδες υπερασπιστικό δικαίωμα του υπόπτου και απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση των υπολοίπων δικαιωμάτων του στο πλαίσιο διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης είναι η νομότυπη κλήτευσή του για παροχή εγγράφων εξηγήσεων. Ειδικότερα, στα άρθρα 155 έως 161 και 165 ΚΠΔ ρυθμίζεται η διαδικασία της επίδοσης, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 154 παρ.2 ΚΠΔ είναι άκυρη εάν δεν τηρηθούν οι διατάξεις των άρθρων αυτών.

Με το υπ' αριθ. 1815/2023 Βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών² κηρύχθηκε η ακυρότητα της διενεργηθείσας προκαταρκτικής εξέτασης καθώς και της ασκηθείσας ποινικής δίωξης και της επίδοσεως του κλητηρίου θεσπίσματος, που είχαν βασιστεί στην ακυρωθείσα προκαταρκτική εξέταση. Ειδικότερα, στην προκειμένη περίπτωση η προκαταρκτική εξέταση και η παραπομπή της κατηγορουμένης στο ακροατήριο του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών κηρύχθηκαν άκυρες από το Συμβούλιο λόγω παραβίασεως των υπερασπιστικών δικαιωμάτων της κατηγορουμένης. Η ύποπτη, κατά παράβαση του άρ. 244 παρ. 1 ΚΠΔ, ουδέποτε κλητεύθηκε νομίμως στη γνωστή διεύθυνσή της στο εξωτερικό προκειμένου να παράσχει εξηγήσεις και κατ' αυτόν τον τρόπο παραβιάστηκαν τα υπερασπιστικά της δικαιώματα. Αντιθέτως κλητεύθηκε σε προηγούμενη διεύθυνση κατοικίας της στην Ελλάδα, αν και από τα στοιχεία της δικογραφίας προέκυπτε η πραγματική της διεύθυνση στην αλλοδαπή.

Σύμφωνα με το ως άνω Βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, η παραβίαση του άρ. 244 παρ. 1 ΚΠΔ δια της παράλειψης κλήτευσης του υπόπτου να παράσχει εξηγήσεις

⁷ Πρβλ. και *Schroth*, εις: Grewendorf, Rechtskultur als Sprachkultur, S. 108.

⁸ Βλ. επί παραδείγματι BVerfG HRRS 2016 Nr. 1112, πλαιγιάρ. 74. Ομοίως οι *Gröpl*, Staatsrecht I, § 7, πλαιγιάρ. 506, *Maurer*, Staatsrecht I, § 8, πλαιγιάρ. 47.

¹ Παπαδαμάκης Α., Ποινική Δικονομία, 2019 9η Έκδοση, σελ. 240 επ.

² Το βούλευμα δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr).

επί των ερευνωμένων πράξεων, προκαλεί απόλυτη ακυρότητα της προδικασίας, δοθέντος ότι συνιστά κατά τη διάταξη του άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του. Με βάση το σκεπτικό αυτό, έγινε δεκτή η αίτηση της κατηγορουμένης, που είχε παραπεμφθεί για να δικαστεί ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, περί κηρύξεως της ακυρότητας τόσο της διενεργηθείσας προκαταρκτικής εξέτασης όσο και των εξαρτημένων από αυτήν μεταγενέστερων πράξεων της άσκησης ποινικής δίωξης και της επίδοσης του κλητηρίου θεσπίσματος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η προβληματική περί του τρόπου προβολής της ακυρότητας της προδικασίας, ήτοι αν αυτή θα πραγματοποιηθεί με αίτηση ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών κατ' άρ. 176 παρ. 1 ΚΠΔ, όπως έγινε στην ανωτέρω περίπτωση, ή αν θα πραγματοποιηθεί με κατάθεση προσφυγής κατά του κλητηρίου θεσπίσματος κατ' άρθρο 322 ΚΠΔ.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 174 παρ.1 ΚΠΔ αν η απόλυτη ακυρότητα αναφέρεται σε πράξεις της προδικασίας μπορεί να ληφθεί υπόψη αυτεπαγγέλτως ή να προταθεί ώσπου γίνει αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο, ενώ η σχετική ακυρότητα που αναφέρεται σε πράξη της προδικασίας, μπορεί να προταθεί έως το τέλος της. Η αίτηση για την κήρυξη της ακυρότητας σύμφωνα με τα άρθρα 174 και 176 ΚΠΔ κατατίθεται ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου. Στην περίπτωση που η παραπομπή του κατηγορουμένου γίνεται με απευθείας κλήση στο ακροατήριο, γίνεται δεκτό ότι, εάν μεν επιτρέπεται προσφυγή κατά του κλητηρίου θεσπίσματος κατ' άρ. 322 και 323 ΚΠΔ, η συνδρομή της απόλυτης ακυρότητας μπορεί να προταθεί μέχρι την εκπνοή της δεκαήμερης προθεσμίας της προσφυγής, ενώ εάν προσφυγή δεν επιτρέπεται, η ακυρότητα μπορεί να προταθεί μέχρι την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος³. Τα ίδια δε ισχύουν και για την περίπτωση των σχετικών ακυροτήτων, όπου ο νόμος κάνει ρητά λόγο για προβολή τους μέχρι το «τέλος της προδικασίας»⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 322 ΚΠΔ, σε περίπτωση παραπομπής με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου, αυτός μπορεί να προσφύγει κατά του κλητηρίου θεσπίσματος ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών. Με την προσφυγή αυτή προβάλλεται είτε ότι τα στοιχεία που συνελέγησαν κατά την προδικασία είναι ελλιπή, είτε ότι οι ενδείξεις ενοχής που προκύπτουν σε βάρος του κατηγορουμένου δεν αρκούν για τη θεμελίωση της κρίσεως περί

απευθείας παραπομπής, αλλά μάλλον οδηγούν είτε σε ανάγκη για συμπλήρωση του ανακριτικού υλικού είτε σε απαλλακτική κρίση ήδη κατά το στάδιο της προδικασίας⁵.

Ζήτημα ανέκυψε σχετικά με τη δυνατότητα προβολής των ακυροτήτων της προδικασίας μέσω της κατ' άρ. 322 ΚΠΔ προσφυγής κατά κλητηρίου θεσπίσματος. Με βάση τη διατύπωση της παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου, σύμφωνα με την οποία η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Εφετών που επιλαμβάνεται της προσφυγής περιορίζεται ή α) στο να απορρίψει την προσφυγή ή β) στο να διατάξει προανάκριση ή συμπληρωματική προανάκριση, μετά την ολοκλήρωση της οποίας απορρίπτει την προσφυγή ή διατάσσει την εισαγωγή της υποθέσεως στο Δικαστικό Συμβούλιο ή γ) στο να διατάξει κυρία ανάκριση κατ' άρθρο 308 παρ. 3 ΚΠΔ, υποστηρίχθηκε ότι οι ακυρότητες της προδικασίας απαραδέκτως προβάλλονται με την οδό της προσφυγής του άρθρου 322⁶. Το ζήτημα επιλύθηκε με την υπ' αριθ. 1/2008 απόφαση της Ολομέλειας του Α.Π.⁷ με την οποία έγινε δεκτό ότι ακυρότητα πράξεως της προδικασίας μπορεί να προταθεί με την προσφυγή του άρ. 322 ΚΠΔ ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών, εφόσον αυτή επηρεάζει τη βασιμότητα της παραπομπής του κατηγορουμένου στο ακροατήριο. Επομένως, μπορεί ο Εισαγγελέας Εφετών να διατάξει τη συμπλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης όταν κρίνει ότι αφενός οι προτεινόμενοι λόγοι ακυρότητας της προδικασίας είναι βάσιμοι και αφετέρου ότι από τα λοιπά στοιχεία δεν δικαιολογείται η παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο. Απαιτείται λοιπόν μία σύμπλεξη των λόγων ακυρότητας της προδικασίας με την ουσιαστική βασιμότητα της υποθέσεως.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι οι ακυρότητες της προδικασίας, σύμφωνα με τα άρθρα 174 και 176 ΚΠΔ, προβάλλονται με αίτηση η οποία κατατίθεται ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου, το οποίο κηρύσσει την ακυρότητα των προσβαλλόμενων πράξεων. Όταν όμως ο κατηγορούμενος, ο οποίος έχει παραπεμφθεί με κλητήριο θεσπίσμα στο ακροατήριο του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου, επιλέξει να προβάλει την ακυρότητα της προδικασίας δια της οδού της προσφυγής του άρθρου 322 ΚΠΔ, θα πρέπει να προβάλει στο κείμενο της προσφυγής λόγους ουσίας εκ των οποίων να προκύπτει ότι η ακυρότητα της προδικασίας που έχει εμφολωρήσει συνάπτεται με τη βασιμότητα της παραπομπής του στο ακροατήριο. Ενώ, λοιπόν, το Συμβούλιο εξετάζει το ζήτημα της ακυρότητας χωρίς να απαιτείται η ακυρότητα να συνεχεται και με την ουσία-βασιμότητα της υποθέσεως, στην περίπτωση της προσφυγής κατά κλητηρίου θεσπίσματος, οι λόγοι της ακυρότητας θα πρέπει να συνδέονται-συμπλέκονται και με την ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας. ●

³ ΟΛΑΠ 9/2008, ΠοινΧρ 208, σελ.305 επ.

⁴ Βλ. σχετικά Παπαδαμάκης Α., ό.π., αλλά και Παπανδρέου Π., σε Μαργαρίτη Λ. (επιμ.), Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Τόμος Πρώτος, 2020, σελ. 942 επ.

⁵ Παπανδρέου Π., σε Μαργαρίτη Λ. (επιμ.), ό.π., σελ. 1937.

⁶ Αναλυτικά για τη θέση αυτή σε Παπανδρέου Π., ό.π., σελ. 1940 κ.επ., Μοροζίνη Ι., Η πρόταση ακυροτήτων που ανακύπτουν κατά την προδικαστική διερεύνηση πλημμελημάτων, ΠοινΧρ 201 Ι, σελ. 99.

⁷ ΤΝΠ QUALEX (ΠοινΔικ, 3/2008, σελ. 275 – 279).

Σχόλιο σε ΑΠ 768/2023* (Ε' Τμήμα)

Γεώργιος Παπουτσαδάκης

Δικηγόρος, LL.M Ποινικών Επιστημών ΕΚΠΑ

Εισαγωγικώς επισημαίνεται ότι η υπό αξιολόγηση συμπεριφορά του αναιρεσιόντος, ήτοι η μη απόδοση ΦΠΑ, κατέχει κεντρική θέση στο ελληνικό φορολογικό ποινικό δίκαιο. Για να είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση του εγκλήματος, είναι αναγκαίο να συντρέχει άμεσος δόλος α' βαθμού στο πρόσωπο του δράστη, υπό την έννοια ότι αυτός, με την συμπεριφορά του, επιδιώκει να αποφύγει την πληρωμή του φόρου. Μάλιστα, εύστοχα αναφέρεται πως ο σκοπός αυτός θα πρέπει να εννοηθεί ως επιδίωξη του δράστη να ενθυλακώσει το οφειλόμενο ποσό οριστικά στην περιουσία του, και, συνακόλουθα, να το αποστερήσει, επίσης οριστικά, από το δημόσιο¹. Τοιούτοτρόπως, απορρέει ιδιαίτερη υποχρέωση των δικαστηρίων να περιλαμβάνουν ειδική αιτιολογία στις αποφάσεις τους, από την οποία να προκύπτει η συνδρομή του υποκειμενικού αυτού μεγέθους. Εξάλλου², όταν αξιώνονται από τον νόμο περισσό-

“η υπό αξιολόγηση συμπεριφορά του αναιρεσιόντος, ήτοι η μη απόδοση ΦΠΑ, κατέχει κεντρική θέση στο ελληνικό φορολογικό ποινικό δίκαιο”

τερα στοιχεία για την στοιχειοθέτηση της υποκειμενικής υπόστασης ενός εγκλήματος, όπως κατ' εξοχήν η φοροδιαφυγή με τη μορφή της μη απόδοσης ΦΠΑ³, τότε θα πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς η συνδρομή αυτών, με αναφορά σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από τα αποδεικτικά μέσα που ελήφθησαν υπόψη από το δικαστήριο.

Στην προκειμένη περίπτωση, ο κατηγορούμενος είχε προβάλλει στο ακροατήριο του δικαστηρίου της ουσίας τον ισχυρισμό ότι η κατηγορία σε βάρος του θεμελιώθηκε στη λήψη από αυτόν εικονικών τιμολογίων, τα οποία όμως στην πραγματικότητα αφορούσαν υπαρκτές συναλλαγές με συγκεκριμένη εταιρεία και, σε κάθε περίπτωση, δεν ήταν εικονικά. Το δικαστήριο από την πλευρά του απάντησε στον εν λόγω ισχυρισμό, απορρίπτοντάς τον ως ουσία αβάσιμη επειδή δεν επιβεβαιώθηκε από κανένα αποδεικτικό μέσο. Αυτήν ακριβώς την αιτιολογία θεώρησε ως μη νόμιμη ο καταδικασθείς, ασκώντας αναίρεση ενώπιον του Αρείου Πάγου με επίκληση του άρθρου 510 παρ. 1 περ. Δ' ΚΠΔ.

Το Ανώτατο Ακυρωτικό δεν έκανε δεκτές τις αιτιάσεις του κατηγορουμένου, απορρίπτοντας την αίτηση αναίρεσης. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι αιτιολο-

γημένη ειδικά και εμπειριστωμένα, στο μέτρο που πράγματι αναφέρονται σε αυτήν με τρόπο σαφή τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος της φοροδιαφυγής, που αποδείχθηκε ότι υφίσταντο στην κρινόμενη υπόθεση. Ταυτόχρονα, το ίδιο έγινε δεκτό και για την υποκειμενική υπόσταση. Μια προσεκτική όμως εξέταση της αιτιολογίας του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου –που αυτολεξεί παρατίθεται στην υπό σχολιασμό απόφαση του Αρείου Πάγου– οδηγεί σε διαφορετικό συμπέρασμα. Το δικαστήριο της ουσίας αρκείται στο να μνημονεύσει το γεγονός του διενεργηθέντος ελέγχου από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές και την διαπιστωθείσα μη απόδοση ΦΠΑ, ενώ ο Άρειος Πάγος, αν και στη μείζονα σκέψη της εξεταζόμενης απόφασης διακηρύσσει την απαίτηση να αιτιολογείται ειδικώς ο συγκεκριμένος σκοπός της αποφυγής πληρωμής του φόρου προστιθέμενης αξίας, εντούτοις στη συνέχεια δεν διαπιστώνει ελλιπή αιτιολογία. Στην πραγματικότητα, φαίνεται ότι ο Άρειος Πάγος «αντιστάθμισε» αυτό το έλλειμμα στην αιτιολογία του άμεσου δόλου με την αιτιολογημένη απόρριψη από το Τριμελές Εφετείο του αρνητικού ισχυρισμού που εισέφερε ο κατηγορούμενος στο ακροατήριο. Χαρακτηρίζοντας τον εν λόγω ισχυρισμό «αρνητικό» και όχι «αυτοτελή», το Ακυρωτικό απήλλαξε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο από την υποχρέωση απάντησης σε αυτόν. Έτσι, στην προσπάθειά του να προσδώσει στην αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης νόμιμο χαρακτήρα (και δη στο περί ενοχής σκεπτικό αυτής), αξιοποιεί την αιτιολογημένη –κατά τις παραδοχές του– απόρριψη του ανωτέρω αρνητικού της κατηγορίας ισχυρισμού, που όμως κατευθύνεται στον αποκλεισμό της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος. Αντίθετα, δεν δύναται κανείς να εντοπίσει άλλη διαλαμβανόμενη στην αρεοπαγίτικη απόφαση σκέψη, ικανή να επιβεβαιώσει σε ικανό βαθμό ότι εν προκειμένω υφίσταται ειδική και εμπειριστωμένη αιτιολογία ως προς τον σκοπό οριστικής αποφυγής της πληρωμής του ΦΠΑ. Οι παρατηρήσεις αυτές δεν αναιρούνται από το ότι, κατά τους ισχυρισμούς του ίδιου του κατηγορουμένου, η σε βάρος του κατηγορία θεμελιώθηκε αποκλειστικά στη λήψη από αυτόν εικονικών τιμολογίων, εικονικότητα την οποία αμφισβήτησε με τον ως άνω αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό. Και τούτο διότι το αδίκημα για το οποίο καταδικάσθηκε συνίσταται στην φοροδιαφυγή με τη μορφή της μη απόδοσης ΦΠΑ και όχι στο τυπικό αδίκημα της αποδοχής εικονικών φορολογικών στοιχείων κατ' άρθρο 66 παρ. 5 του Ν. 4174/2013. Πρόκειται, δηλαδή, για δύο διακριτές εγκληματικές συμπεριφορές με ξεχωριστές ειδικές υποστάσεις. Παρά λοιπόν το γεγονός ότι η –αποδεδειγμένη– εικονικότητα συνεπάγεται κατά λογική αναγκαιότητα και τον σκοπό αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ⁴, όφειλε το δικαστήριο να διαλάβει την απαιτούμενη ειδική αιτιολογία για αυτόν τον υπερχειλή δόλο, έστω και με την παραδοχή της αυτόθροης συνέπειας της συνδρομής του, στο μέτρο που υφίσταται αποδοχή εικονικών φορολογικών στοιχείων.

¹ Παπακυριάκου Θ., Φορολογικό Ποινικό Δίκαιο, εκδόσεις Σάκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 66.

² Βλ. τελείως ενδεικτικά ΑΠ 270/2019, ΑΠ 1015/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1109/2017, ΑΠ 652/2017, ΑΠ 1278/2016, ΑΠ 1713/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 448/2015, ΑΠ 267/2013, ΤΝΠ Αρείου Πάγου, ΑΠ 1231/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³ ΑΠ 967/2023, ΑΠ 452/2022, ΑΠ 594/2019, ΑΠ 358/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴ Πράγματι, η αποδοχή εικονικών τιμολογίων από τον υπαίτιο εξυπηρετεί μόνον έναν σκοπό: την δημιουργία εκρών ώστε αυτός να εκπέσει ΦΠΑ.

* Το κείμενο της απόφασης δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

Συνεπέστερα προσεγγίζεται η προβληματική στην υπ' αρ. 967/2023 απόφαση του Αρείου Πάγου (ΣΤ' Ποινικό Τμήμα)⁵. Σε αυτή την περίπτωση το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων μετά την παράθεση των περιστατικών που αντικειμενικά συνιστούσαν το αδίκημα της φοροδιαφυγής με τη μορφή της μη απόδοσης ΦΠΑ, απέρριψε αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό του κατηγορουμένου αντίστοιχου περιεχομένου με αυτόν που δεν έγινε δεκτός από το Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων. Πλην όμως, το ΣΤ' Τμήμα του Ακυρωτικού θεώρησε πως το εφετείο όχι μόνο δεν αιτιολόγησε ειδικώς τον υπερχειλή δόλο, αλλά, επιπλέον, προκλήθηκε έλλειψη νόμιμης βάσης, καθιστώντας ανέφικτο τον αναίρετικό έλεγχο.

“Θα έπρεπε, δυνάμει της θεμελιώδους για το ποινικό δίκαιο αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του επιεικέστερου ποινικού νόμου, να εφαρμοστεί αναδρομικά το πλέγμα των διατάξεων του Ν. 4745/2020 ως «λειτουργική κανονιστική ενότητα»”

Περαιτέρω, θα πρέπει να εξεταστεί συνοπτικά για λόγους πληρότητας –αν και δεν αποτέλεσε αντικείμενο του ελέγχου από τον Άρειο Πάγο in concreto, ελλείψει αντίστοιχης αναίρετικής αιτίας– το εξαιρετικά «πολύπαθο» ζήτημα της παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων, δεδομένου ότι ακροθιγώς μνημονεύεται στην απόφαση του δικαστηρίου της ουσίας.

Κρίσιμες εν προκειμένω είναι οι διατάξεις του Ν. 4745/2020 (με έναρξη ισχύος την 06.11.2020) και του Ν.

4764/2020 (με έναρξη ισχύος την 23.12.2020). Οι συγκεκριμένες νομοθετικές πρωτοβουλίες είχαν ως αποτέλεσμα, όπως προσφυώς παρατηρείται, να θεσπισθεί ένα «δυσνόητο πλέγμα τριών διαφορετικών καθεστώτων παραγραφής» των φορολογικών αδικημάτων, ανάλογα με το αν αυτά είχαν διαπραχθεί πριν την 05.11.2020, στο διάστημα από 06.11.2020 έως 22.12.2020 ή, τέλος, μετά την 23.12.2020⁶. Πιο συγκεκριμένα, δυνάμει του Ν. 4745/2020 καταργήθηκαν οι ειδικές διατάξεις περί παραγραφής του ΚΦΔ και ο χρόνος έναρξης

της παραγραφής για τα εγκλήματα φοροδιαφυγής ευθυγραμμίστηκε με τον γενικό κανόνα του άρθρου 112 ΠΚ, ήτοι ταυτίστηκε με τον χρόνο τέλεσης του αδικήματος. Προκειμένου να αποφευχθούν μαζικές παραγραφές, ιδίως των πλημμελημάτων, ορίστηκε ακόμα ότι η εν λόγω προθεσμία θα αναστέλλεται, χωρίς χρονικό περιορισμό, από την έκδοση της πράξης διορθωτικού προσδιορισμού φόρου μέχρι την οριστικοποίηση της φορολογικής ενοχής. Λίγους μήνες αργότερα, ο Ν. 4764/2020 μετέβαλε και πάλι τον χρόνο έναρξης της παραγραφής με το άρθρο 163 αυτού, καθιστώντας το νέο καθεστώς δυσμενέστερο για τον κατηγορούμενο σε σχέση με εκείνο του Ν. 4745/2020.

Στην περίπτωση μας, ο χρόνος τέλεσης του επίδικου εγκλήματος ανάγεται στο έτος 2007, η δε οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής έλαβε χώρα στις 26.11.2016. Συνεπώς, θα έπρεπε, δυνάμει της θεμελιώδους για το ποινικό δίκαιο αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του επιεικέστερου ποινικού νόμου, να εφαρμοστεί αναδρομικά το πλέγμα των διατάξεων του Ν. 4745/2020 ως «λειτουργική κανονιστική ενότητα»⁷. Και τούτο παρά την νομοθετική πρόβλεψη περί εφαρμογής του σχετικού πλαισίου μόνο για τελεσθείσες μετά την 06.11.2020 πράξεις, διότι υπό διαφορετική ερμηνευτική εκδοχή παραβιάζεται η ανωτέρω υπερνομοθετικά και συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή από έναν κοινό νόμο. Η από το δικαστήριο της ουσίας επικληθείσα νομολογία του Αρείου Πάγου (ΑΠ 95/2022, ΑΠ 594/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), η οποία μάλιστα τείνει να καταστεί πλέον πάγια⁸, φαίνεται να λησμονεί αυτό το γεγονός, επιχειρώντας να παρακάμψει την εφαρμογή του άρθρου 2 ΠΚ με την αναφορά σε επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος⁹.

⁵ ΤΝΠ Αρείου Πάγου.

⁶ Παπακυριάκου Θ., Επίκαιρα ζητήματα φορολογικού ποινικού δικαίου μετά τους νόμους 4745 και 4764/2020, σε: Επίκαιρα ζητήματα οικονομικού ποινικού δικαίου (συλλογικό), Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 109, Δημήτρηνας Γ., Ζητήματα διαχρονικού δικαίου στα εγκλήματα φοροδιαφυγής, ΠοινΧρ 2021, σελ. 7. Βλ. και την «θαυραλέα» ΜονΠλημΣερρ 1493/2020, ΠοινΧρ 2020, σελ. 751.

⁷ Δηλαδή, να θεωρηθεί ως χρόνος έναρξης της παραγραφής η τέλεση του αδικήματος της φοροδιαφυγής με τη μορφή της μη απόδοσης ΦΠΑ, με ταυτόχρονη αναστολή της προθεσμίας κατ' άρθρο 32 παρ. 4 Ν. 4745/2020. Βλ. Παπακυριάκου Θ., οπ. π. σελ. 128 επ, σχετικά με τις διάφορες υποστηριζόμενες απόψεις, καθώς και Παπανδρέου Π., Ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων περί κίνησης της ποινικής δίωξης και παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων μετά τους Ν. 4745/2020 και Ν. 4764/2020, ΠοινΔικ 2021, σελ. 339.

⁸ ΑΠ 353/2023, ΤΝΠ QUALEX, ΑΠ 782/2022, ΤΝΠ Αρείου Πάγου.

⁹ Κριτική σε αυτήν την νομολογιακή θεώρηση του πράγματος ασκεί η Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Αρεοπαγίτικη νομολογία, νέος Ποινικός Κώδικας και διαφύλαξη της δικαιοκρατικής αρχής, ΠοινΔικ 2023, σελ. 518.

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΔΑ 2022¹

Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Νοεμβρίου 2023 - Μαρτίου 2024

Επιμέλεια: Βασίλης Χειρδάρης, Δικηγόρος Αθηνών

Η νομολογία του ΕΔΔΑ τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει σημαντικά και καθοριστικά τις εθνικές νομολογίες και έχει οδηγήσει σε νομοθετικές αλλαγές τις ευρωπαϊκές χώρες, ώστε να εναρμονιστούν με την ΕΣΔΑ αλλά και με τη νομολογία του Στρασβούργου.

Η χώρα μας και κυρίως τα δικαστήρια καθυστέρησαν αρχικά στην ευθυγράμμισή τους με αυτήν. Αποτέλεσμα να έχομε σωρεία καταδικαστικών αποφάσεων και να επιδικάζονται σημαντικές αποζημιώσεις.

Στο παρόν τεύχος παρουσιάζεται η ποινική νομολογία των μηνών Νοεμβρίου 2023 έως και Μαρτίου 2024 του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

ΑΡΘΡΟ 2

1) Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα της 16.01.2024 (αριθ. προσφ. 3566/16)

Θάνατος επιβάτη σκάφους που μετέφερε παράνομα μετανάστες μετά από συνεχείς πυροβολισμούς του λιμενικού. Καταδίκη της Ελλάδας για ελλιπή έρευνα και του δικαιώματος στη ζωή.

Το Δικαστήριο επισήμανε ότι υπήρξαν πολυάριθμες ελλείψεις στην έρευνα που διενήργησαν οι εθνικές αρχές. Αυτό είχε οδηγήσει, ιδίως, στην απώλεια αποδεικτικών στοιχείων και επηρέασε την επάρκεια της έρευνας. Μεταξύ άλλων, ήταν αδύνατο να προσδιοριστεί εάν η χρήση δυναμικά θανατηφόρου βίας ήταν δικαιολογημένη ή όχι υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή (άρθρο 2 της ΕΣΔΑ).

Το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι: α) η Ελλάδα δεν είχε συμμορφωθεί με την υποχρέωσή της να θεσπίσει ένα επαρκές νομοθετικό πλαίσιο που να διέπει τη χρήση δυναμικά θανατηφόρας βίας στον τομέα των επιχειρήσεων θαλάσσιας επιτήρησης, β) οι λιμενικοί, οι οποίοι θα μπορούσαν να υποθέσουν ότι το σκάφος που παρακολουθούσαν μετέφερε επιβάτες, δεν είχαν επιδείξει την απαραίτητη επαγρύπνηση για την ελαχιστοποίηση κάθε κινδύνου για τη ζωή, γ) η ακτοφυλακή είχε χρησιμοποιήσει υπερβολική βία στο πλαίσιο ασαφών κανονισμών σχετικά με τη χρήση πυροβόλων όπλων. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η χώρα μας δεν απέδειξε ότι η χρήση βίας ήταν «απολύτως αναγκαία» κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 2.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε επίσης παραβίαση και του ουσιαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή (άρθρο 2 της ΕΣΔΑ) και επιδίκασε στους προσφεύγοντες 80.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

2) Elibashvili κατά Γεωργίας της 22.02.2024 (αρ. προσφ. 45987/21)

Θάνατος από πνιγμό που επήλθε μετά από αστυνομική καταδίωξη. Η ανεπαρκής έρευνα των αρχών παραβίασε το διαδικαστικό σκέλος του δικαιώματος στη ζωή.

3) Nika κατά Αλβανίας της 14.11.2023 (αριθ. προσφ. 1049/17)

Θάνατος διαδηλωτή από πυροβολισμό στο κεφάλι. Ανεπαρκής έρευνα και μη αναγκαία η χρήση όπλων κατά διαδηλωτών. Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

4) Durdaj κ.α. κατά Αλβανίας της 07.11.2023 (αριθ. προσφ. 63543/09, 46707/13, 46714/13 και 12720/14)

Σημαντικές καθυστερήσεις στις έρευνες για το θάνατο 26 και τον τραυματισμό 300 ανθρώπων από έκρηξη πυρομαχικών. Παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή.

5) Al-Hawsawi κατά Λιθουανίας της 16.01.2024 (αριθ. προσφ. 6383/17)

Πολλαπλές παραβάσεις της ΕΣΔΑ (βασανιστήρια, δίκαιη δίκη κλπ) σε βάρος εικαζόμενου μέλους της Αλ Κάιντα και κρατούμενου της CIA σε μυστικές εγκαταστάσεις στη Λιθουανία.

Καταδίκη σε 100.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 30.000 ευρώ για έξοδα.

ΑΡΘΡΟ 3

1) Vučković κατά Κροατίας της 12.12.2023 (αριθ. προσφ. 15798/20)

Τα εθνικά δικαστήρια επέβαλαν δυσανάλογα επιεική ποινή για σεξουαλική κακοποίηση. Καταδίκη για εξευτελιστική μεταχείριση και παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

⁶ Τις αποφάσεις αυτές μπορείτε να τις αναζητήσετε σε αναλυτική περιληπτική μορφή (και στα ελληνικά) σε www.echr.caselaw.com καθώς και ολόκληρες στον ιστότοπο του ΕΔΔΑ (στα αγγλικά ή στα γαλλικά).

Νοσηλεύτρια μήνυσε συνάδελφό της για σεξουαλική κακοποίηση κατά τον χρόνο εργασίας. Τον κατηγορήσε ότι την άγγιζε απρεπώς σε διάφορα σημεία του σώματός της και ότι προσπάθησε να την εξαναγκάσει να προβεί σε στοματικό έρωτα, απειλώντας την ότι θα απολυθεί σε περίπτωση που ανέφερε το γεγονός. Ο δράστης καταδικάστηκε σε κοινωφελή εργασία. Το Δικαστήριο του Στρασβούργου εκτίμησε ότι η τόσο μεγάλη επιείκεια θα μπορούσε να αποθαρρύνει τα θύματα από το να καταγγείλουν τέτοιες πράξεις.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της απαγόρευσης εξευτελιστικής μεταχείρισης και της ιδιωτικής ζωής (άρθρα 3 και 8 της ΕΣΔΑ) και επιδίκασε στην προσφεύγουσα 13.000 ευρώ περίπου για ηθική βλάβη και έξοδα.

2) D κατά Λετονίας της 11.01.2024 (αριθ. προσφ. 76680/17)

Άτυπη ιεραρχία στις φυλακές και διαχωρισμός κρατουμένων σε κάστες. Υποδεέστερη θέση του προσφεύγοντος. Καταδίκη για εξευτελιστική μεταχείριση.

3) Miljak κατά Κροατίας της 16.01.2024 (αριθ. προσφ. 15681/18)

Κακομεταχείριση και τραυματισμός κρατουμένου από σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Καταδίκη για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

4) Klyachkov κ.α. κατά Ρωσίας της 02.11. 2020 (αριθ. προσφ. 38521/16 κ.α.)

Κατηγορούμενοι τοποθετήθηκαν σε μεταλλικό κλουβί κατά τη διάρκεια της δίκης. Καταδίκη για εξευτελιστική μεταχείριση.

5) Vukušić κατά Κροατίας της 14.11.2023 (αριθ. προσφ. 37522/16)

Κρατούμενος σε ειδικό κελί, γυμνός χωρίς θέρμανση και με συνεχή φωτισμό για 17 μέρες. Καταδίκη για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

ΑΡΘΡΟ 5

Narbutas κατά Λιθουανίας της 19.12.2023 (αριθ. προσφ. 14139/21)

Μη αναγκαία προσωρινή κράτηση ιατρού, κατάσχεση λογαριασμών με παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και μη αναγκαίες δημοσιεύσεις στον τύπο για ενημέρωση του κοινού. Καταδίκη για πολλαπλές παραβιάσεις της ΕΣΔΑ.

Όσον αφορά την προσωρινή κράτηση το Δικαστήριο του Στρασβούργου επισήμανε ότι οι αρχές δεν είχαν εξετάσει τα σχετικά και συναφή επιχειρήματα που προέβαλε ο προσφεύγων με τα οποία είχε αμφισβητήσει την αναγκαιότητα της κράτησής του. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η προσωρινή κράτηση δεν ήταν σύμφωνη με τον νόμο και παραβιάστηκε το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια.

Ακολούθως έκρινε ότι οι πληροφορίες που δόθηκαν στον τύπο και ο τρόπος δημοσιοποίησής τους από τις ανακριτικές

αρχές δεν δικαιολογήθηκαν από την ανάγκη ενημέρωσης του κοινού και προκάλεσαν βλάβη στην φήμη του προσφεύγοντος και έτσι διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8).

Επιπλέον, η κατάσχεση των εισοδημάτων πραγματοποιήθηκε χωρίς αξιολόγηση της αναλογικότητας του μέτρου και δεν είχε επιτύχει δίκαιη ισορροπία μεταξύ του δημόσιου συμφέροντος και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθόσον ο προσφεύγων στερήθηκε ακόμα και τα απαραίτητα προς το ζην. Το Στρασβούργο διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας (άρθρο 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου). Το ΕΔΔΑ επιδίκασε 27.000 ευρώ σχεδόν για αποζημίωση και ηθική βλάβη.

ΑΡΘΡΟ 6

1) Ugulava κατά Γεωργίας (αριθ. 2) της 01.02.2024 (αρ. προσφ. 22431/20)

Δικαστής συμμετείχε σε εκδίκαση αναίρεσης, παρά το ότι είχε διατελέσει επικεφαλής της Γενικής Εισαγγελίας κατά την περίοδο που υφιστάμενοί του εισαγγελείς άσκησαν την επίδικη αναίρεση. Καταδίκη για παραβίαση αντικειμενικής αμεροληψίας.

Τον Δεκέμβριο του 2013 ο προσφεύγων, που κατά την επίδικη περίοδο ήταν δήμαρχος Τιφλίδας, κατηγορήθηκε για υπεξαίρεση.

Τον Ιανουάριο του 2019 δύο εισαγγελείς της Γενικής Εισαγγελίας άσκησαν αναίρεση κατά της εφετειακής απόφασης στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση με την οποία ζητούσε την εξαίρεση του δικαστή Sh.T. από την σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου για τον λόγο ότι είχε διατελέσει Γενικός Εισαγγελέας όταν ασκήθηκε αναίρεση από τη Γενική Εισαγγελία.

Τον Φεβρουάριο του 2020 το Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου απέρριψε το αίτημα εξαίρεσης ως αβάσιμο.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου υπογράμμισε τη σημασία της διασφάλισης της αντικειμενικής αμεροληψίας και, ως εκ τούτου, της εμπιστοσύνης στη δικαιοσύνη. Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις ειδικές περιστάσεις, ιδίως την ύψιστη πολιτική ευαισθησία της δίκης, σε συνδυασμό με τον ρόλο και την εξουσία του πρώην Γενικού Εισαγγελέα στους υφισταμένους του εισαγγελείς και την συμμετοχή του στην σύνθεση του ανωτάτου δικαστηρίου που εξέτασε την υπόθεση, τα στοιχεία ήταν αρκετά για να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία του αναιρετικού δικαστηρίου.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της αντικειμενικής αμεροληψίας του ΑΠ, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 του ΕΔΔΑ.

2) Bogdan κατά Ουκρανίας της 08.02.2024 (αριθμ. προσφ. 3016/16)

Η παραίτηση από το δικαίωμα διορισμού δικηγόρου που υπέγραψε ο συλληφθείς, ο οποίος υπέφερε από στερεοτικό σύνδρομο παραβίασε τη δίκαιη δίκη.

ΑΡΘΡΟ 6 παρ. 2**1) Μπέλτσιος κατά Ελλάδα της 28.11.2023 (αριθ. προσφ. 57333/14)**

Ονομαστική αναφορά του προσφεύγοντος σε καταδικαστική απόφαση πρώην Υπουργού, για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, χωρίς να αναφέρεται ότι δεν καθορίζεται η ενοχή του. Παραβίαση τεκμηρίου αθωότητας.

Τα έτη 2000 και 2002 υπογράφηκαν συμβάσεις με τα Ελληνικά Ναυπηγεία για προμήθεια και επισκευή υποβρυχίων από τη γερμανική κοινοπραξία Η.-F. Στις 30 Οκτωβρίου 2010, μετά από έρευνα των γερμανικών αρχών, κινήθηκε στην Ελλάδα ποινική δίωξη κατά 41 προσώπων, μεταξύ των οποίων και ο προσφεύγων, και ξεκίνησε η έρευνα της ποινικής ευθύνης του πρώην Υπουργού Εθνικής Άμυνας όσον αφορά τις συμβάσεις υποβρυχίων.

Ο προσφεύγων κατηγορήθηκε ότι είχε υποσχεθεί και μεταφέρει χρήματα στον τότε Υπουργό Άμυνας και στους ανώτατους διευθυντές των Ελληνικών Ναυπηγείων, ώστε να συνδράμουν στην ενέργεια αυτή παραβαίνοντας τα καθήκοντά τους. Ο προσφεύγων τέθηκε υπό προσωρινή κράτηση από τις 13 Ιανουαρίου 2014 και παραπέμφθηκε σε δίκη ενώπιον του Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών. Κρατήθηκε μέχρι τις 27 Μαρτίου 2015.

Το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών καταδίκασε τον πρώην Υπουργό Α.Τ. καθώς και άλλους 16 κατηγορούμενους για συναφή εγκλήματα. Το όνομα του προσφεύγοντος αναφερόταν σε κάποιες από τις σελίδες της καταδικαστικής απόφασης του Εφετείου. Ο προσφεύγων διαμαρτυρήθηκε, ισχυριζόμενος ότι η αναφορά του ονόματός του στην απόφαση παραβίασε το τεκμήριο αθωότητάς του.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι για να εκδοθεί η απόφαση, τα εθνικά δικαστήρια χρειαζόταν να αναλύσουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και ήταν υποχρεωμένα να εξακριβώσουν τα σχετικά στοιχεία για την εκτίμηση της νομικής ευθύνης του κατηγορουμένου Α.Τ. Ωστόσο, το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων, κάνοντας αυτές τις αναφορές στον προσφεύγοντα, δεν κατέστησε σαφές ότι δεν καθόριζε την ενοχή του. Συνεπώς, οι επίμαχες ονομαστικές αναφορές της απόφασης παραβίασαν το τεκμήριο αθωότητας του προσφεύγοντος (άρθρο 6 παρ. 2).

Επιπλέον, από τη στιγμή που ο προσφεύγων κατέθεσε προσφυγή κατά της προσωρινής κράτησης μέχρι την έκδοση του απορριπτικού βουλεύματος πέρασαν 4 μήνες και 14 ημέρες. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι η καθυστέρηση αυτή δεν ήταν δικαιολογημένη ούτε υπήρχε κίνδυνος φυγής σε περίπτωση που ο προσφεύγων αποφυλακίζόταν. Συνεπώς, διαπίστωσε και παραβίαση του άρθρου 5 § 4 της ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ επιδίκασε 7.800 ευρώ για ηθική βλάβη.

2) Krátky κατά Σλοβακίας της 15.02.2024 (αριθ. προσφ. 35025/20)

Δικαστήριο σε άλλη δίκη συγκατηγορουμένου μνημόνευσε ολόκληρο το όνομα του προσφεύγοντος ως συνυπουργού διάπραξης αδικημάτων. Παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι η απόφαση που ενέκρινε τη συμφωνία διαπραγμάτευσης ενός από τους συγκατηγορούμενους του προσφεύγοντος (και η ίδια η συμφωνία) περιείχε λεπτομερείς αναφορές των σχετικών αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του προσφεύγοντος σε αυτά ως έναν από τους δράστες και αρχηγούς της εγκληματικής οργάνωσης. Το ονοματεπώνυμο του προσφεύγοντος αναφερόταν επίσης στη συμφωνία συμβιβασμού. Το Στρασβούργο επισήμανε ότι η απόφαση που επικύρωσε τη συμφωνία κατέλειπε την εντύπωση ότι ο προσφεύγων είχε διαπράξει τα εγκλήματα που περιγράφονται στην απόφαση. Συνολικά, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δικαστικές αναφορές δεν περιορίστηκαν στην περιγραφή μιας «κατάστασης υποψίας» κατά του προσφεύγοντος, αλλά τον παρουσίασαν ως πρόσωπο που είχε διαπράξει ποινικά αδικήματα.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας (άρθρο 6 § 2 ΕΣΔΑ) και επιδίκασε 7.800 ευρώ για ηθική βλάβη και τα έξοδα.

ΑΡΘΡΟ 8**1) Ο.Γ. κ.α. κατά Ελλάδα της 23.01.2024 (προσφ. αριθ. 71555/12 και 48256/13)**

Δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων οροθετικών κατόπιν εισαγγελικής διάταξης και χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Παραβίαση σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.

Στο πλαίσιο αστυνομικής επιχείρησης στο κέντρο της Αθήνας, η αστυνομία προέβη σε συλλήψεις γυναικών προκειμένου να εξακριβώσει την ταυτότητά τους, οι οποίες, αφενός, δεν είχαν πάνω τους έγγραφα ταυτότητας και, αφετέρου, με τη συμπεριφορά τους, είχαν προκαλέσει σοβαρές υπόνοιες ως προς τη διάπραξη του αδικήματος της πορνείας χωρίς την προβλεπόμενη από το νόμο άδεια και χωρίς ειδικό βιβλιário υγείας. Κατόπιν της σύλληψης, υποβλήθηκαν σε ιατρική εξέταση για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, τα αποτελέσματα της οποίας έδειξαν ότι κάποιες από τις γυναίκες αυτές ήταν οροθετικές.

Οι προσφεύγουσες δήλωσαν ότι υποβλήθηκαν σε εξετάσεις αίματος χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση και ότι, εν πάση περιπτώσει, ορισμένες από αυτές έπασχαν από σύνδρομο στέρεσης και, ως εκ τούτου, δεν ήταν σε θέση να δώσουν έγκυρη συγκατάθεση. Τα ονόματα και οι φωτογραφίες τους καθώς και η πληροφορία ότι ήταν οροθετικές, αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της αστυνομίας και στη συνέχεια διαδόθηκαν από τα ΜΜΕ κατόπιν εισαγγελικής διάταξης.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι η επέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγουσών για σεβασμό της ιδιωτικής τους ζωής, η οποία προκλήθηκε από την εισαγγελική διάταξη, δεν ήταν επαρκώς δικαιολογημένη υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης και ήταν δυσανάλογη σε σχέση με τους επιδιωκόμενους νόμιμους σκοπούς.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ και επιδίκασε στις προσφεύγουσες από 15.000-20.000 ευρώ για ηθική βλάβη σε κάθε μία.

2) Χ. κατά Ελλάδα της 13.02.2024 (προσφυγή αριθ. 38588/21)

Ανεπαρκής και αναποτελεσματική έρευνα φερόμενου βιασμού τουρίστριας. Καταδίκη της Ελλάδας για παραβίαση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3.

Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι οι ελληνικές αρχές δεν είχαν διενεργήσει αποτελεσματική έρευνα σχετικά με την καταγγελία της ότι βιάστηκε από μπάρμαν ξενοδοχείου τον Σεπτέμβριο του 2019, όταν ήταν 18 ετών και βρισκόταν σε διακοπές με την μητέρα της και ότι η ποινική διαδικασία υπολειπόταν των απαιτούμενων προτύπων. Ισχυρίστηκε ότι οι αρχές είχαν παραβιάσει το καθήκον τους να παράσχουν αποτελεσματική προστασία και να την προστατεύσουν ως θύμα βίας λόγω φύλου.

Το Δικαστήριο, χωρίς να εκφράσει κρίση ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου, διαπίστωσε ότι οι αρχές δεν είχαν εξετάσει αρκετά προσεκτικά την υπόθεση ώστε να έχουν εκπληρώσει σωστά τα καθήκοντά τους («θετικές υποχρεώσεις») βάσει της ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ομόφωνα παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 (έλλειψη αποτελεσματικής έρευνας) καθώς και παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8).

3) Tena Arregui κατά Ισπανίας της 11.01.2024 (αρ. προσφ. 42541/18)

Η παρακολούθηση και δημοσιοποίηση μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέλους πολιτικού κόμματος από το ίδιο το κόμμα του δεν παραβίασε το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και αλληλογραφίας.

4) Kaczmarek κατά Πολωνίας της 22.02.2024 (αριθ.προσφ. 16974/14)

Αποκάλυψη στον τύπο τηλεφωνικής συνομιλίας και αποθήκευση προσωπικών δεδομένων σε πλαίσιο ποινικής έρευνας χωρίς η προσφεύγουσα να είναι ύποπτη. Παραβίαση ιδιωτικής ζωής.

5) Škoberne κατά Σλοβενίας της 15.02.2024 (αριθ. προσφ. 19920/20)

Συστηματική και αδιάκριτη διατήρηση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων, για υπόθεση δωροληψίας δικαστή. Παραβίαση σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.

ΑΡΘΡΟ 10

1) Allée κατά Γαλλίας της 18.01.2024 (προσφυγή αριθ. 20725/20)

Ποινική καταδίκη κατηγορουμένης για συκοφαντική δυσφήμιση μετά από καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση προϊστάμενου της. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Η προσφεύγουσα καταδικάστηκε σε χρηματική ποινή 500 ευρώ για συκοφαντική δυσφήμιση μετά τις καταγγελίες της εναντίον Αντιπροέδρου θρησκευτικού σωματίου, στο οποίο εργαζόταν,

για παρενόχληση και σεξουαλική επίθεση. Οι καταγγελίες είχαν σταλεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε έξι άτομα.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε την ανάγκη, βάσει του άρθρου 10, να παρέχεται κατάλληλη προστασία στα άτομα που ισχυρίζονται ότι έχουν υποστεί ψυχολογική ή σεξουαλική παρενόχληση. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να προσαρμόσουν την έννοια της επαρκούς πραγματικής βάσης και των κριτηρίων για την αξιολόγηση της καλής πίστης στις περιστάσεις της υπόθεσης είχε θέσει υπερβολικό βάρος απόδειξης στην κατηγορούμενη, απαιτώντας από αυτήν να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για τις πράξεις που είχε καταγγείλει. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι το e-mail, το οποίο είχε αποσταλεί από την προσφεύγουσα σε έξι άτομα, εκ των οποίων μόνο το ένα ήταν εξωτερικός συνεργάτης και δεν γνώριζε τα αναφερόμενα γεγονότα, είχε μόνο μικρό αντίκτυπο στην φήμη του καταγγεληθέντος.

Τέλος, μολονότι η χρηματική ποινή των 50 ευρώ που επιβλήθηκε δεν ήταν ιδιαίτερα σοβαρή, ήταν ωστόσο μία καταδικαστική ποινή σε βάρος της από ποινικό δικαστήριο. Από τη φύση της, μια ποινική καταδίκη έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα, το οποίο θα μπορούσε να αποθαρρύνει την καταγγελία σοβαρών πράξεων όπως αυτές, για ψυχολογική ή σεξουαλική παρενόχληση ή επίθεση.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν υπήρχε εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ του περιορισμού του δικαιώματος της προσφεύγουσας στην ελευθερία της έκφρασης και του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού, και διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10 της ΕΣΔΑ), επιδικάζοντας 8.500 ευρώ για ηθική βλάβη και 4.250 ευρώ για έξοδα.

2) Almeida Arroja κατά Πορτογαλίας της 19.03.2024 (προσφ. αριθ. 47238/19)

Η επιβληθείσα ποινή κατά του κατηγορουμένου για συκοφαντική δυσφήμιση δικηγόρου και δικηγορικής εταιρείας για σχολιασμούς του σε τηλεοπτική εκπομπή ήταν δυσανάλογη. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Ο προσφεύγων, πολιτικός σχολιαστής καθημερινής ειδησεογραφικής εκπομπής ιδιωτικού τηλεοπτικού καναλιού, καταδικάστηκε για συκοφαντική δυσφήμιση δικηγορικής εταιρείας και του επικεφαλής της δικηγόρου λόγω σχολίων που έκανε σε τηλεοπτική εκπομπή. Ο προσφεύγων με τις δηλώσεις του είχε υπονοήσει, ότι μια γνωμοδότηση που δόθηκε σε ένα δημόσιο νοσοκομείο από τη δικηγορική εταιρεία, της οποίας ο επικεφαλής δικηγόρος ήταν γνωστός πολιτικός και μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είχε υποκινηθεί από πολιτικά κίνητρα.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι οι επίμαχες δηλώσεις αποτελούσαν αξιολογικές κρίσεις όταν εξετάστηκαν στο πλαίσιο του συνολικού πλαισίου της ευρείας κριτικής του προσφεύγοντος για τους δεσμούς μεταξύ πολιτικής και δημόσιας διοίκησης.

Στην περίπτωση αυτή, η καταδίκη του προσφεύγοντος ήταν προδήλως δυσανάλογη. Η αμετάκλητη καταδίκη του από τα ποινικά δικαστήρια σε αποζημιώσεις 5.000 ευρώ στη δικηγορική εταιρεία C. και 10.000 ευρώ στο δικηγόρο P.R. ήταν

δυσανάλογες, καθώς το Δικαστήριο δεν μπορούσε να δεχθεί ότι η βλάβη της φήμης δικαιολογούσε τόσο υψηλές αποζημιώσεις. Τέτοιες δικαστικές αποφάσεις ήταν ικανές να έχουν «αποτρεπτική επίδραση» στην ελευθερία της έκφρασης.

Κατά το Στρασβούργο τα εθνικά δικαστήρια δεν στάθμισαν τα διακυβευόμενα δικαιώματα σύμφωνα με την νομολογία του. Η

παρέμβαση στα δικαιώματα του προσφεύγοντος δεν υποστηριζόταν από επαρκή αιτιολογία, και είχε δοθεί δυσανάλογη βαρύτητα στη φήμη του δικηγόρου και της δικηγορικής εταιρείας. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10 της ΕΣΔΑ) και επίδικασε 10.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 5.000 ευρώ για έξοδα. ●

novacriminalia

Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Διεύθυνση: Η. Αναγνωστόπουλος

Συντακτική Επιτροπή: Ι. Αναστασοπούλου, Ν. Βιτώρος,
Π. Κουρελέας, Π. Πανταζής, Β. Πετρόπουλος

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σελιδοποίηση: Ίνα Μελέγκογλου

© Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 106 78 Αθήνα

T.: 210 3820125, 6944506619

F.: 210 3820112

E-mail: hcba@otenet.gr

<http://www.hcba.gr>